

DEMOKRAATTISEN KULTTUURIN KOMPETENSSIT VIITEKEHYS

Osa 2

Demokraattisen kulttuurin
kompetenssien kuvaajat

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

DEMOKRAATTISEN KULTTUURIN KOMPETENSSIT VIITEKEHYS

Osa 2

Demokraattisen kulttuurin
kompetenssien kuvaajat

Ranskankielinen versio:
*Cadre de référence des compétences pour
une culture de la démocratie – Volume 2*
Tulossa

*Kirjoittajat vastaavat tässä teoksessa
ilmaistuista mielipiteistään, jotka eivät
välttämättä heijasta Euroopan neuvoston
virallista näkemystä.*

Kaikki oikeudet pidätetään. Mitään
julkaisun osaa ei saa kääntää, jäljentää
tai välittää missään muodossa tai
millään keinoin, sähköisesti (CD-Rom,
Internet jne.) tai mekaanisesti, mukaan
lukien valokopiointi, tallentaminen tai
tietovarastointi- tai hakujärjestelmä, ilman
viestintäpääosaston antamaa kirjallista
etukäteislupaa

Valokuvat: iStockphoto.com

<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-8573-0
(3 osan laatikko)

© Euroopan neuvosto, huhtikuu 2018

Sisältö

ESIPUHE	5
ALKUSANAT	7
KIIITOKSET	9
JOHDANTO	11
I LUKU - AVAINKUVAAJAT	15
II LUKU - KAIKKI VALIDOIDUT KUVAAJAT	25
III LUKU - KUVAAJIEN VALMISTELU-, TESTAUS JA TASOLUOKITUSPROSESSI	55
JOHTOPÄÄTÖKSET	59
KIRJALLISUUTTA	61

Demokraattisen kulttuurin kompetenssimalli on kuvattu tiivistetysti tämän julkaisun lopussa olevassa taitelehdessä.

Esipuhe

Demokraattiset lait ja instituutiot voivat toimia tehokkaasti vain, jos niiden perustana on demokratiakulttuuri. Koulutus ja kasvatus ovat tässä avainasemassa. Tämä oli eräs Euroopan neuvoston vuonna 2005 Varsovassa pidetyn hallitusten päämiesten kolmannen huippukokouksen johtopäätöksistä, ja niiden pohjalta järjestöimme sai tehtäväkseen ”edistää demokratiakulttuuria kansalaistemme keskuudessa”. Tässä suhteessa oleellista on varmistua siitä, että nuoret saavat sellaiset tiedot, arvot ja kyvyt, joiden varassa heistä voi tulla modernien ja moninaisten demokraattisten yhteiskuntien vastuullisia kansalaisia.

Jäsenmaat ovat sittemmin ryhtyneet asiassa moniin toimiin. Selvä painopiste ja ymmärrys kansalaiskasvatuksen yhteisistä päämääristä on kuitenkin puuttunut. Demokratiaosaamisen viitekehyksen tarkoituksena on selkeyttää tätä tilannetta.

Euroopassa viime aikoina koetut monet terrori-iskut osoittavat, että tämä on selvästi tarpeen. Koulutukseen ja kasvatukseen on panostettava osana pidemmän aikavälin väkivaltaisen ääriajattelun ja radikalisoitumisen ehkäisytöitä, mutta työn on alettava nyt. Tässä valossa Brysselissä vuonna 2016 järjestetty Euroopan neuvoston opetusministerikonferenssin 25. istunto otti osaamis- eli kompetenssimallin (viitekehyksen 1. osa) yksimielisen tyytyväisenä vastaan.

Käsillä oleva viitekehys on valmisteltu Euroopan neuvoston jäsenmaissa ja niiden ulkopuolella käytyjen laajojen kuulemisten ja testausten pohjalta. Se rakentuu demokraattisten yhteiskuntiemme yhteisille periaatteille. Siinä yksilöidään välineet ja kriittinen ymmärrys, jotka oppijoiden tulisi omaksua koulutuksen kaikilla tasoilla, jotta heille muodostuisi osallisuuden tunne ja jotta he voisivat myötävaikuttaa ja antaa panoksensa niihin demokraattisiin yhteiskuntiin, joissa elämme. Se tarjoaa koulutusjärjestelmille yhteisen painopisteen kunnioittaen samalla pedagogisten lähestymistapojen moninaisuutta.

Viitekehyksen tarkoituksena on tukea jäsenmaita kehittämään avointa, suvaitsevaista ja monimuotoista yhteiskuntaa koulutuksen ja kasvatuksen keinoin. Toivon jäsenmaiden ottavan tämän välineen käyttöön ja hyötyvän siitä.

Thorbjørn Jagland

Euroopan neuvoston pääsihteeri

Alkusanat

Millainen on huomisen yhteiskunta, jossa lapsemme elävät? Nykyhetkessä järjestettävällä koulutuksella on merkittävä rooli, kun pyritään vastaamaan tähän kysymykseen. Koulutuksella ja kasvatuksella on oleellinen merkitys tulevaisuuden rakentamisessa. Ne heijastelevat sitä maailmaa, jollaista haluamme valmistaa tuleville sukupolville.

Demokratia on yksi Euroopan neuvoston kolmesta pilarista, eikä järjestön jäsenvaltioiden piirissä pitäisi olla pienintäkään epäilystä siitä, että se säilyy myös tulevien yhteiskuntiemme keskeisenä perustana. Vaikka instituutiomme olisivatkin vakaita, ne toimivat aidosti demokraattisella tavalla vain, jos kansalaisemme ovat täysin tietoisia paitsi äänioikeudestaan, myös instituutioitamme ilmentävistä arvoista. Koulutusjärjestelmien ja koulujemme tehtävänä on kasvattaa nuorista aktiivisia, osallistuvia ja vastuullisia yksilöitä: monimutkaisissa, monikulttuurisissa ja nopeasti muuttuvissa yhteiskunnissamme se on vähintä mitä voimme tehdä. Kun lisäksi kvanttilaskennan ja tekoälyn vaikutus lisääntyy kaikilla aloilla, on sitäkin tärkeämpää, että lapsillamme on ne arvot, asenteet, taidot, tiedot ja kriittinen ymmärrys, joiden nojalla he pystyvät tekemään vastuullisia päätöksiä tulevaisuudestaan.

Euroopan neuvoston demokratiaosaamisen viitekehyksen valmistelun lähtökohtana on ollut näkemys siitä, että koulutusjärjestelmien, oppilaitosten ja korkeakoulujen tulisi ottaa yhdeksi keskeiseksi tehtäväkseen oppijoiden valmistaminen demokraattiseen kansalaisuuteen. Oppijoiden on tunnettava edessään olevat haasteet ja ymmärrettävä päätöstensä seuraukset sekä oltava perillä siitä, mitä he voivat tehdä ja mihin heidän ei pidä ryhtyä. Tähän tarvitaan paitsi tietoa, myös relevanttia osaamista. Viitekehyksen tavoitteena on määritellä tällaiset kompetenssit.

Kolmiosainen julkaisu avaa ja syventää demokratiaosaamisen viitekehyksen kokonaisuutta.

Ensimmäinen osa kattaa kompetenssimallin, jonka on määrittänyt monitieteinen kansainvälinen asiantuntijaryhmä laajan tutkimusmateriaalin ja kuulemisten perusteella. Osaamiseen kuuluu kaikkiaan 20 kompetenssia, jotka on jaettu neljään alueeseen – arvot, asenteet, taidot sekä tieto ja kriittinen ymmärrys. Niihin liittyy tietoa kompetenssimallin taustoista, sen valmistelusta ja siitä, miten sitä on tarkoitus käyttää.

Toisessa osassa määritellään kunkin kompetenssin osalta oppimisen tavoitteet kuvaajien avulla. Näiden kuvaajien tarkoituksena on auttaa kasvattajia ja opettajia suunnittelemaan oppimistilanteita, joissa he pystyvät havainnoimaan oppijoiden toimintaa suhteessa ao. kompetenssiin. Kuvaajia pilotoitiin vapaaehtoisissa kouluissa 16 jäsenmaassa ja testaajina oli opettajia.

Kolmannessa osassa on ohjeistus siitä, miten kompetenssimallia voidaan käyttää kuudessa eri kasvatuksellisessa yhteydessä. Lisälukuja julkaistaan työn edetessä.

Viitekehys tarjoaa välineen kehittää erilaisia opetusmenetelmiä demokratiaosaamisen vahvistamiseksi käytännössä. Suosittelemme kasvattajia ja opettajia tutustumaan koko viitekehykseen, jotta he voivat valita parhaiten yksilöllisiin tilanteisiin ja tarpeisiin soveltuvan lähestymistavan.

Olen erittäin ylpeä voidessani esitellä demokratiaosaamisen viitekehysten jäsenmaillemme. Työhön on paneuduttu syvällisesti, ja se on perustunut avoimeen kuulemiseen. Toivon, että viitekehystä käytetään laajasti siinä hengessä, johon se on tarkoitettu: tukena pyrkimyksissämme kehittää tulevaisuuden yhteiskunnastamme sellaista, jossa toivomme lastemme elävän.

Snežana Samardžić-Marković

Euroopan neuvoston demokratian pääosasto

Kiitokset

Kirjoittajaryhmä

Demokratiaosaamisen viitekehysten on laatinut Euroopan neuvoston koulutusosasto, joka teki yhteistyötä seuraavien kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa:

Martyn Barrett

Luisa de Bivar Black

Michael Byram

Jaroslav Faltýn

Lars Gudmundson

Hilligje van't Land

Claudia Lenz

Pascale Mompoin-Gaillard Milica Popović

Călin Rus

Salvador Sala

Natalia Voskresenskaya

Pavel Zgaga

Euroopan neuvoston koulutusosasto

Osastopäällikkö: Sjur Bergan

Koulutuspolitiikkajaoston päällikkö: Villano Qiriasi Johtava projektipäällikkö: Christopher Reynolds

Avustajat: Mireille Wendling, Claudine Martin-Ostwald

Työtä tukeneet tahot

Euroopan neuvoston koulutusosasto on erityisen kiitollinen seuraavien henkilöiden tarjoamasta vahvasta tuesta:

- ▶ Andorran ruhtinaskunnan pysyvä edustaja Euroopan neuvostossa 2012–2017
- ▶ Germain Dondelingert, Jindřich Fryč ja Etienne Gilliard, Euroopan neuvoston koulutuspolitiikan ja -käytäntöjen ohjauskomitean puheenjohtajat 2012–2018
- ▶ Ketevan Natriashvili, Georgian varaopetusministeri.

Demokratiaosaamisen viitekehysten valmistelu on saanut taloudellista ja muuta tukea Andorran, Belgian, Kreikan, Kyproksen, Norjan ja Tšekin tasavallan opetusministeriöiltä.

Koulutusosasto haluaa myös kiittää European Wergeland -keskusta ja Timișoaran kulttuurienvälistä instituuttia niiden tarjoamasta suuresta avusta koulutus- ja pilotointivaiheissa.

Muut valmisteluun osallistuneet

Euroopan neuvoston koulutusosasto on hyvin kiitollinen seuraavien henkilöiden korvaamattomasta palautteesta ja muusta panoksesta demokratiaosaamisen viitekehysten valmistelussa.

Erik Amnå, Mattia Baiutti, Léonce Bekemans, Cezar Bîrzea, Lavinia Bracci, Fabiana Cardetti, Marisa Cavalli, Aidan Clifford, Daniel Coste, Que Anh Dang, Leah Davcheva, Darla Deardorff, Miguel Angel García López, Ralf Gauweiler, Rolf Gollob, Fernanda González-Dreher, Richard Harris, Prue Holmes, Bryony Hoskins, Caroline Howarth, Ted Huddleston, Elene Jibladze, Andreas Körber, Ildikó Lázár, Rachel Lindner, Petr Macek, Julia Marlier, Guillaume Marx, David Muller, Natia Natsvlishvili, Oana Nestian Sandu, Reinhild Otte, Stavroula Philippou, Alison Phipps, Agostino Portera, Marzena Rafalska, Monique Roiné, Roberto Ruffino, Florin Alin Sava, Hugh Starkey, Olena Styslavska, Angela Tesileanu, Felisa Tibbitts, Judith Torney-Purta, Angelos Vallianatos, Manuela Wagner, Charlotte Wieslander, Robin Wilson, Ulrike Wolff-Jontofsohn, Fatmiroshe Xhemalaj.

Lopuksi koulutusosasto haluaa vielä kiittää kompetenssi kuvaajiamme pilotoineita lukuisia opettajia, opettajankouluttajia ja oppilaitosten rehtoreita antaumuksellisesta yhteistyöstä.

Johdanto

Jokaisesta demokratiakulttuuriosaamisen viitekehukseen (jäljempänä lyhyesti *viitekehys*) kuuluvasta 20 kompetenssista on laadittu kriteerikuvaukset, jotka on testattu. Kuten 1. osassa todettiin, niillä on kaksinainen tarkoitus.

1. mahdollisuus arvioida, mikä on sekä yksittäisten oppijoiden että ryhmien kunkin kompetenssin osaamisen taso tällä hetkellä, jolloin voidaan tunnistaa heidän oppimistarpeensa ja lisäkehitystä edellyttävät alueet;
2. tarjota opettajille ja kasvattajille viitetiedot ja välineet, joiden avulla he voivat suunnitella, toteuttaa ja arvioida oppimiseen liittyviä toimia sekä virallisissa että epävirallisissa tilanteissa.

Kuvaukset ovat havainnoitavaa käyttäytymistä koskevia kriteereitä ja ne osoittavat, onko oppija saavuttanut tietyn osaamistason tietyn kompetenssin kohdalla.

Oppijan havainnoitava käyttäytymien voi osoittaa erilaisten kompetenssien hallinnan tason monin eri tavoin, ja tämä koskee myös demokratiaosaamiseen liittyviä kompetensseja. Jotta kompetenssit voidaan operationalisoida, on tarpeen tunnistaa käyttäytyminen, joka osoittaa luotettavasti oppijan tietyntasoinen osaamisen tietyn kompetenssin osalta.

Alla luetellodut kriteerikuvaukset täyttävät tämän vaatimuksen, koska niihin on päädytty laajan opetusalan ammattilais- ja toimijajoukon suorittaman järjestelmällisen kehitys- ja testausprosessin tuloksena. Niitä on myös pilotoitu konkreettisissa opetustilanteissa eri Euroopan maissa. Tätä prosessia on kuvattu tämän osan 3. kappaleessa.

Kuvaajien pilotoinnin tuloksena muodostettiin kaksi kuvaajaryhmää.

- ▶ I luvussa esitetään suppeampi 135 avainkuvauksen sarja, ja siinä kuvataan kolmen eri taitotason osaaminen: perus-, keski- ja edistynyt taso.
- ▶ II luvussa on kattavampi luettelo, jossa on avainkuvausten lisäksi 447 validoitua kuvausta. Osa niistä liittyy tiettyyn osaamistasoon, kun taas toiset asettuvat perus- ja keskitason tai keski- ja edistyneen tason rajamaille (ne on merkitty kuvaustaulukossa tunnuksilla BI ja IA). Jokaisella kuvauksella on käytön helpottamiseksi oma tunnuslukunsa, ja tarvittaessa on annettu myös luvun I avainkuvauksen numero.

Jotkin kuvaukset näyttävät muistuttavan hyvin paljon toisiaan ja merkitsevät läheisesti samaa, mutta ne on silti sisällytetty kokonaisuuteen, jotta käyttäjillä olisi valinnanvaraa (ja kenties joku niistä on helpompi kääntää).

Neljätoista kompetenssin kohdalla on kaksi avainkuvausta jokaisella taitotasolla. Tästä yleissäännöstä on seuraavat poikkeukset:

Vain yksi validoitu kuvaus on kokonaisuuden ”kulttuurisen moninaisuuden arvostaminen” keskitasolla, ”vastuullisuus” edistyneellä tasolla sekä ”tieto ja kriittinen ymmärrys kielestä ja viestinnästä” perustasolla.

”Demokratian, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja oikeusvaltioperiaatteen arvostaminen” -kokonaisuuden jokaisella taitotasolla on kolme avainkuvausta. Samoin ”epävarmuuden sietokyky” -kompetenssissa on kolme kriteerikuvausta keski- ja edistyneellä tasolla.

Koska ”tieto ja kriittinen ymmärrys maailmasta” on niin monitahoinen kokonaisuus, sen perus- ja edistyneellä taitotasolla on kuusi avainkuvausta ja keskitasolla seitsemän avainkuvausta.

Kriteerikuvausten pilotointivaiheessa kerätyn tiedon tilastollinen käsittely takaa niiden kumulatiivisuuden. Näin ollen on erittäin todennäköistä, että jos oppija osoittaa yhdenmukaisesti ja ilman tukea edistyneen tason edellyttämää käyttäytymistä, hän pystyy siihen myös keski- ja perustason kuvausten kohdalla. Vastaavasti on erittäin todennäköistä, että jos oppija osoittaa kuvauksen tarkoittamaa keskitason taitoa, hänellä on vastaava perustason kuvauksen edellyttämä taito.

Tästä ei kuitenkaan seuraa se, että jos oppija on saavuttanut tietyn taitotason, hän voi pelkästään parantaa taitojaan ao. kompetenssin hallinnassa. Monet tekijät, kuten ikäänntyminen, sosiaalisen ympäristön muutokset, traumaattiset kokemukset jne., voivat aiheuttaa tietyissä kompetensseissa väliaikaista taantumista ja edellyttää lisätukea ylemmälle taitotasolle palaamiseksi.

Jotta kuvauksilla olisi välitöntä merkitystä opetusalan ammattilaisten ja toimijoiden käytännön työssä, ne on kirjoitettu oppimistulosten kieliasua käyttämällä.

Tämä merkitsee sitä, että jokaisessa kuvauksessa on taito + toimintaverbi, jota seuraa sekä sen objekti ja että kuvattu käyttäytyminen on havainnoitavissa ja arvioitavissa. Viitekehyksen ensimmäisessä osassa todettiin, että kompetenssit kehittyvät useimmiten ryhminä, klustereina tai ryppäinä, joten eri kompetenssien kuvauskokonaisuuksia voidaan käyttää etenkin opetustoiminnassa saavutettujen

oppimistulosten määrittämiseen. Tätä ei kuitenkaan tule soveltaa yksinkertaistaen, vaan on tärkeää todeta, että kuvaukset liittyvät osaamiseen eikä niinkään jonkin yksittäisen oppimistoiminnan tuloksena syntyviin tiedollisiin saavutuksiin. Viitekehyksen kolmannen osan III luvussa on lähempi tarkastelu taitojen ja tietojen erottamisesta.

Kompetenssien kuvausten luokituksessa käytettyjä kolmea taitotasoa (perus-, keski- ja edistynyt taso) ei pidä yhdistää tiukasti koululuokkiin ja -asteisiin. Toki varsinkin tietyssä tietoaineksessa ja kriittisessä ymmärryksessä on elementtejä, joilla edistynyt taso on ylempillä koululuokilla ja -asteilla todennäköisempi. Monia arvojen, asenteiden ja taitojen osatekijöitä voidaan oppia kuitenkin jo lapsesta alkaen, vaikka ne kehittyvät ja syvenevät myöhäisemmässä kehitysvaiheessa.

Kompetenssikuvauksien käyttö liittyy läheisesti havainnointiin. Säännöllisestä havainnoinnista tulee osa opetus- ja oppimisprosessia. Jokapäiväisessä työssään opettajat ovat kokeneita oppijoiden havainnoijia, vaikeivätkin ole itse aina tietoisia siitä, millä tavoin ja mitä ovat havainnoimassa ja miten prosessoivat havainnointinsa tuloksia. Kun oppijoiden käyttäytymistä havainnoidaan demokratiaosaamiskompetenssien valossa ja kuvausten perusteella, prosessin on kuitenkin oltava tavoitteellisempi ja huolella suunniteltu.

Tässä yhteydessä on otettava huomioon monia seikkoja:

- ▶ Havainnointi tulee tehdä tavalla, joka ei häiritse oppimisprosessia tai aseta oppijaa epämuukavaan tilanteeseen.
- ▶ Havainnointia tulee tehdä monenlaisissa tilanteissa – oppijan reaktiot tietyssä tehtävässä, itsenäinen luokkatyöskentely, vuorovaikutus opettajan ja toisten oppilaiden kanssa luokkatyöskentelyssä sekä käyttäytyminen välitunneilla, ennen ja jälkeen oppituntien sekä kouluajan ulkopuolisissa harrastuksissa.
- ▶ Koska demokratiakulttuurikompetenssit aktivoituvat klustereina eli ryppäinä, tietyssä tilanteessa ilmenevää käyttäytymistä voi olla tarpeen suhteuttaa yhden kriteerikuvauksen sijasta useampiin kriteereihin.
- ▶ Kuvauskriteerien käyttäminen helpottaa havainnoinnin lisäksi havainnoidun käyttäytymisen kirjaamista: on paljon helpompi tehdä muistiinpanoja asianomaisen kuvauksen koodin perusteella kuin kirjoittaa kokonainen kuvaus havaitusta käyttäytymisestä. Laadukkaassa havainnoinnissa tehdään kirjallisia huomioita eikä tukeuduta pelkkään muistiin.
- ▶ Havainnoinnissa tulisi keskittyä verbaaliin, paraverbaaliin ja nonverbaaliin viestintään ja pohtia sanotun ja tehdyn lisäksi, mm. katsekontaktia, asenteita, ja tunneilmaisun tapaisia tekijöitä.
- ▶ Tiettyyn kuvaajaan peilattun käyttäytymisen havainnoinnin tulee olla yhdenmukaista ja pitkäkestoisempaa eikä se saa perustua vain havainnoijan ensikäsitykseen, henkilökohtaisiin uskomuksiin, odotuksiin tai ennakkokäsityksiin tai erityiseen hetkeen tai toimintaan. Käyttäytyminen voi olla myös satunnaista tai johtua havainnoitsijalle tuntemattomista tekijöistä, kun taas tietyn käyttäytymisen puuttuminen voi olla seurausta siitä, että oppijalle ei ole annettu kunnan mahdollisuutta osoittaa asiaankuuluvaa osaamista.

Kuuntelu- ja havainnointitaidot ovat tärkeä demokratiaosaamisen kompetenssimallin osa, ja siksi sekä opettajien että oppijoiden pitää kehittää niitä. Tässä suhteessa vertaishavainnointi voi olla tehokas tapa kehittää havainnointitaitoja.

Kuvauksiin perustuva käyttäytymisen havainnointi on tehokas menetelmä oppimisen aukkojen tunnistamisessa. Sen avulla voidaan tehdä hyvin kohdennettuja henkilökohtaisia suunnitelmia ja käyttää riittäviä tukirakenne- ja/ tai eriyttämisstrategioita.

Muita kriteerikuvausten käyttöön liittyviä seikkoja sekä eräitä väärään käyttöön liittyviä riskejä esitellään Viitekehyksien I osan kuvauksia koskevassa luvussa. Viitekehyksen III osan asianomaisissa luvuissa käsitellään sitä, miten kuvauksia voidaan käyttää opetussuunnitelmien laatimisessa, arvioinnissa, pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa sekä viitekehykseen sisältyvän koulun osallisuutta edistävästä toimintakulttuurista lähtevän näkökulman mukaisesti.

I luku - Avainkuvaajat

Arvot

1. Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien arvostaminen

1	Esittää perusteluja sen puolesta, että ihmisoikeuksia pitää aina edistää ja kunnioittaa	Perustaso
2	Esittää perusteluja sen puolesta, että yhteiskunnan pitää kunnioittaa ja suojella lasten erityisoikeuksia	
3	Puolustaa kantaa, ettei kukaan saa joutua kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi	Keskitaso
4	Esittää perusteluja sen puolesta, että kaikkien julkisten instituutioiden tulee kunnioittaa ja suojella ihmisarvoa ja toteuttaa niitä	
5	Puolustaa kantaa, ettei ihmisten vangittuna ja rajoitusten kohteena olemisen tarkoita sitä, etteivät he ansaitsisi samaa kunnioitusta ja ihmisarvoa kuin muutkin.	Edistynyt
6	Esittää kantanaan, että kaikkien lakien tulee olla kansainvälisten ihmisoikeusnormien ja -standardien mukaisia.	

2. Kulttuurisen moninaisuuden arvostaminen

7	Edistää näkemystä, että meidän tulee suvaita muiden yhteiskunnan jäsenten eri uskomuksia.	Perustaso
8	Edistää näkemystä, että on aina pyrittävä yhteisymmärrykseen ja merkitykselliseen vuoropuheluun erilaisten ihmisten ja ryhmien välillä	
9	Esittää kantanaan, että yhteiskunnan kulttuurista moninaisuutta on arvostettava	Keskitaso
10	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että kulttuurienvälistä vuoropuhelua tulee käyttää erilaisten identiteettiemme ja kulttuuritaustojemme tiedostamiseen	Edistynyt
11	Esittää perusteluja sen puolesta, että kulttuurienvälistä vuoropuhelua tulee käyttää kunnioituksen ja ”yhdessä elämisen” kulttuurin luomiseen	

3. Demokratian, oikeusjärjestyksen, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja oikeusvaltion arvostaminen

12	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että koulujen tulee opettaa oppilaille, mitä on demokratia ja demokraattisena kansalaisena toimiminen	Perustaso
13	Esittää kantanaan, että lain tulee kohdella kaikkia kansalaisia yhdenvertaisesti ja puolueettomasti	
14	Esittää perusteluja sen puolesta, että lakeja on aina sovellettava ja toimeenpantava oikeudenmukaisesti	
15	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että demokraattisten vaalien tulee aina olla vapaat ja oikeudenmukaiset sekä kansainvälisten standardien ja kansallisen lainsäädännön mukaiset ja vapaat vilpistä.	Keskitaso
16	Esittää kantanaan, että kun julkinen viranomainen käyttää valtaansa, hän ei saa käyttää valtaansa väärin ja ylittää omien laillisten valtuuksiensa rajoja	
17	Ilmaisee tukensa kannalle, että kaikkien on voitava käydä oikeutta siten, ettei mahdollisuutta heidän asiansa oikeuteen viemiseen evätä sillä perusteella, että se on liian kallista, vaivalloista tai monimutkaista	
18	Ilmaisee tukensa kannalle, että niiden, joille on uskottu lainsäädäntövalta, tulee toimia lain ja asianmukaisen perustuslaillisen valvonnan alaisina	Edistynyt
19	Esittää kantanaan, että kansalaisille tulee antaa tietoa julkisista menettelyistä ja niiden toteuttamisesta	
20	Esittää perusteluja sen puolesta, että on oltava tehokkaita keinoja puuttua julkishallinnon kansalaisoikeuksia rajoittaviin toimiin	

Asenteet

4. Kulttuurista toiseutta koskeva avoimuus

21	Osoittaa olevansa kiinnostunut oppimaan toisten ihmisten uskomuksista, arvoista, perinteistä ja maailmankuvista	Perustaso
22	Ilmaisee olevansa kiinnostunut matkustamaan muihin maihin	
23	Ilmaisee uteliaisuutta toisten uskomuksia ja tulkintoja sekä muita kulttuurisia suuntautumisia ja taustoja kohtaan	Keskitaso
24	Ilmaisee arvostavansa mahdollisuutta saada kokemuksia muista kulttuureita	
25	Etsii ja pitää tervetulleina mahdollisuuksia tavata muita, joilla on eri arvot, tavat ja käyttäytymistavat.	Edistynyt
26	Hakeutuu muiden ihmisten yhteyteen oppiakseen heidän kulttuuristaan	

5. Kunnioitus

27	Antaa muille tilaa ilmaista itseään	Perustaso
28	Ilmaisee kunnioittavansa muita yhdenvertaisina ihmisinä	
29	Kohtelee kaikkia ihmisiä kunnioittavasti heidän kulttuuritaustastaan riippumatta	Keskitaso
30	Ilmaisee kunnioittavansa eri sosioekonomisesta taustasta tulevia ihmisiä	
31	Ilmaisee kunnioittavansa uskonnollisia eroja	Edistynyt
32	Ilmaisee kunnioittavansa ihmisiä, joilla on erilaiset poliittiset mielipiteet	

6. Yhteisöllisyys

33	Ilmaisee halukkuutta tehdä yhteistyötä muiden kanssa	Perustaso
34	Tekee yhteistyötä toisten kanssa yhteisten etujen ajamisessa	
35	Ilmaisee sitoutuvansa olemaan enemmän kuin pelkkä sivustaseuraaja, kun toisten arvoa ja oikeuksia loukataan	Keskitaso
36	Keskustelee siitä, mitä voidaan tehdä, jotta yhteisö olisi parempi paikka elää	
37	Toimii aktiivisen kansalaisuuden edellyttämien velvollisuuksien ja vastuiden mukaisesti paikallisella, kansallisella ja globaalilla tasolla	Edistynyt
38	Toimii aktiivisesti pysyäkseen tietoisena yhteisöön liittyvistä asioista	

7. Vastuu

39	Osoittaa hyväksyvänsä vastuun omista toimistaan	Perustaso
40	Pyytää anteeksi, jos on loukannut toista	
41	Tekee vaaditut työt aikataulussa	Keskitaso
42	Osoittaa ottavansa vastuun omista virheistään	
43	Täyttää aina muille annetut sitoumukset	Edistynyt

8. Minäpystyvyys

44	Ilmaisee uskovansa omiin kykyihinsä ymmärtää asioita	Perustaso
45	Ilmaisee uskovansa omiin kykyihinsä viedä loppuun suunnittelemansa toimet	
46	Ilmaisee uskovansa omiin kykyihinsä ylittää esteet päämäärään pyrkiessään	Keskitaso
47	Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy halutessaan muuttumaan	
48	Osoittaa olevansa varma omista kyvyistään kohdata elämän tuomat haasteet	Edistynyt
49	Osoittaa luottamusta siihen, että pystyy käsittelemään ennakoimattomia tilanteita oman neuvokkuutensa avulla	

9. Epävarmuuden sietokyky

50	Tulee toimeen ihmisten kanssa, joilla on monenlaisia eri näkökulmia	Perustaso
51	Osoittaa pystyvänsä olemaan heti tuomitsematta muita ihmisiä	
52	Suhtautuu uusiin tilanteisiin vaivattomasti	Keskitaso
53	Käsittelee epävarmuutta myönteisesti ja rakentavasti	
54	Toimii hyvin arvaamattomissa olosuhteissa	Edistynyt
55	Ilmaisee halua omien ajatustensa ja arvojensa haastamiseen	
56	Nauttii monimutkaisten ongelmien muodostaman haasteen kohtaamisesta	
57	Ilmaisee nauttivansa monimutkaisten tilanteiden selvittämisestä	

Taidot

10. Itsenäiset oppimistaidot

58	Osoittaa kykenevänsä tunnistamaan oppimismahdollisuuksia (esim. muut ihmiset, kirjat, Internet)	Perustaso
59	Hakee uutta tietoa koskevaa lisäselvitystä tarvittaessa muilta	
60	Pystyy oppimaan uusia asioita ilman suurempaa valvontaa	Keskitaso
61	Osaa arvioida oman työnsä laatua	
62	Osaa valita saatavilla olevista tietolähteistä tai neuvoista luotettavimmat	Edistynyt
63	Osoittaa kykenevänsä seuraamaan, määrittelemään ja priorisoimaan tehtäviä ja saattamaan ne päätökseen	

11. Analyttisen ja kriittisen ajattelun taidot

64	Pystyy tunnistamaan samankaltaisuuksia ja eroja uuden tiedon ja entuudestaan tiedossa olevan välillä	Perustaso
65	Käyttää tutkittua tietoa mielipiteittensä tukena	
66	Pystyy arvioimaan riskejä erilaisten vaihtoehtojen välillä	
67	Pystyy osoittamaan, että hänen käyttämänsä tieto on luotettavaa	
68	Pystyy tunnistamaan analysoitavana olevassa aineistoissa olevia ristiriitaisuuksia, epäjohdonmukaisuuksia tai eroavuuksia	Edistynyt
69	Pystyy käyttämään päätelmien teossa yksitulkintaisia ja yksilöitävissä olevia kriteerejä, periaatteita tai arvoja	

12. Kuuntelu- ja havainnointitaidot

70	Kuuntelee tarkasti poikkeavia mielipiteitä	Perustaso
71	Kuuntelee muita tarkkaavaisesti	
72	Seuraa puhujien ilmeitä ja kehonkieltä pyrkiessään ymmärtämään heidän sanomansa merkityksen	Keskitaso
73	Pystyy kuuntelemaan tehokkaasti tulkitaakseen toisten tarkoituksia ja aikomuksia	
74	Kiinnittää huomiota siihen, mitä toiset antavat ymmärtää vaikeivät sitä sano	Edistynyt
75	Huomaa, miten muista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset reagoivat eri tavoin samoihin tilanteisiin	

13. Empatia

76	Pystyy tunnistamaan kumppanin avuntarpeen	Perustaso
77	Osoittaa myötätuntoa näkemistään muille ihmisille tapahtuvista ikävistä asioista	
78	Pyrkii ymmärtämään ystäviään paremmin kuvittelemalla miltä asiat näyttävät heidän näkökulmastaan	Keskitaso
79	Otaa muiden ihmisten tunteet huomioon päätöksiä tehdessään	
80	Ilmaisee jakavansa muissa maissa olevien ihmisten ilot ja surut heitä ajatellessaan	Edistynyt
81	Tunnistaa tarkasti toisten tunteet, vaikeivät nämä haluaisi niitä näyttää	

14. Joustavuus ja sopeutumiskyky

82	Muuttaa mielipidettään, jos rationaaliset syyt osoittavat sen olevan tarpeen	Perustaso
83	Pystyy muuttamaan tekemiään päätöksiä, jos niiden seuraukset osoittavat sen olevan tarpeen	
84	Sopeutuu uusiin tilanteisiin käyttämällä uutta taitoa	Keskitaso
85	Sopeutuu uusiin tilanteisiin soveltamalla tietoa eri tavalla	
86	Sopeutuu muiden kohderyhmien sosiokulttuuriin sovinnastapoihin ollessaan vuorovaikutuksessa niihin kuuluvien kanssa	Edistynyt
87	Pystyy muuttamaan omaa käyttäytymistään sovittaakseen sen muihin kulttuureihin	

15. Kielelliset, viestinnälliset ja monikielisyystaidot

88	Osoittaa omia ajatuksiaan ongelmasta	Perustaso
89	Pyytää puhujaa toistamaan sanomansa, jos se jäi epäselväksi	
90	Esittää kysymyksiä, jotka osoittavat ymmärrystä toisten kannoista	Keskitaso
91	Pystyy omaksumaan eri tapoja ilmaista kohteliaisuutta toisella kielellä	
92	Pystyy toimimaan kielellisenä välittäjänä kulttuurienvälisessä vaihdossa kääntämällä, tulkkamalla tai selittämällä	Edistynyt
93	Pystyy hyvin välttämään kulttuurienvälisiä väärinymmärryksiä	

16. Yhteistyötaidot

94	Luo myönteisiä suhteita toisiin ryhmän jäseniin	Perustaso
95	Toimiessaan ryhmän jäsenenä hoitaa oman osansa ryhmän työstä	
96	Edistää yhteisymmärrystä ryhmän päämäärien saavuttamiseksi	Keskitaso
97	Pitää ryhmässä toimiessaan muut jäsenet perillä kaikesta asiaankuuluvasta tai hyödyllisestä tiedosta	
98	Luo yhteisten päämäärien saavuttamiseen tarvittavaa innostusta ryhmän jäsenten keskuudessa	Edistynyt
99	Työskennellessään muiden kanssa tukee toisia näkökulmaeroista riippumatta	

17. Konfliktinratkaisutaidot

100	Pystyy kommunikoimaan kunnioittavasti erimielisten osapuolten kanssa	Perustaso
101	Pystyy tunnistamaan vaihtoehtoja konfliktien ratkaisemiseksi	
102	Pystyy auttamaan muita konfliktien ratkaisussa vahvistamalla näiden ymmärrystä mahdollisista vaihtoehdoista	Keskitaso
103	Pystyy rohkaisemaan konfliktien osapuolia kuuntelemaan aktiivisesti toisiaan ja puhumaan ongelmistaan ja huolenaiheistaan	
104	Aloittaa säännöllisesti kommunikaation ratkaistakseen ihmisten välisiä konflikteja	Edistynyt
105	Pystyy käsittelemään tehokkaasti muiden tunnetason stressiä, ahdistusta ja epävarmuutta konfliktitilanteissa	

Tieto ja kriittinen ymmärrys

18. Tieto ja kriittinen itseymmärrys

106	Osaa kuvailla omaa motivaatiotaan	Perustaso
107	Osaa kuvata omien ajatustensa ja tunteittensa vaikutusta käyttäytymiseensä	
108	Pystyy pohtimaan kriittisesti omia arvojaan ja uskomuksiaan	Keskitaso
109	Pystyy pohtimaan kriittisesti itseään monista eri näkökulmista	
110	Pystyy pohtimaan kriittisesti omia ennakkoluulojaan ja stereotyyppioitaan sekä niiden taustoja	Edistynyt
111	Osaa arvioida kriittisesti omia tunnetilojaan ja tunteitaan monenlaisissa tilanteissa	

19. Tieto ja kriittinen ymmärrys kielestä ja viestinnästä

112	Osoo selittää, miten äänensävy, katsekontakti ja kehonkieli voivat helpottaa viestintää	Perustaso
113	Osoo kuvata eri viestintätyylien toisiin ihmisiin kohdistuvia yhteisöllisiä vaikutuksia	Keskitaso
114	Osoo selittää, miten sosiaaliset suhteet toisinaan näkyvät keskustelussa käytetyissä kielellisissä muodoissa (esim. tervehdykset, puhuttelutavat, kirosu)l)	
115	Osoo selittää, miksi toisista kulttuuritaustoista peräisin olevat ihmiset saattavat käyttää erilaisia mutta omasta näkökulmastaan merkityksellisiä sanallisia tai sanattomia viestintätapoja	Edistynyt
116	Osoo arvioida kriittisesti erilaisia viestinnällisiä tapoja, joita käytetään vähintään yhdessä omasta poikkeavassa yhteisöllisessä ryhmässä tai kulttuurissa	

20. Maailmaa koskeva tieto ja kriittinen ymmärrys (kuten politiikka, laki, ihmisoikeudet, kulttuurit, uskonnot, historia, media, talous, ympäristö ja kestävä kehitys)

117	Osoo selittää perustason poliittisten käsitteiden merkityksen, mm. demokratia, vapaus, kansalaisuus, oikeudet ja velvollisuudet	Perustaso
118	Osoo selittää, miksi kaikilla on velvollisuus kunnioittaa toisten ihmisarvoa	
119	Osoo kuvata toisen kulttuurin perustason kulttuurisia käytäntöjä (esim. ruokatavat, tervehtiminen, ihmisten puhuttelutavat, kohteliaisuus)	
120	Osoo arvioida kriittisesti omaa maailmankuvaansa vain yhtenä monista maailmankuvista	
121	Osoo arvioida yhteiskunnan vaikutusta luontoon, esim. väestönkasvun, väestökehityksen tai resurssienkulutuksen kautta	
122	Osoo arvioida kriittisesti ympäristön turmelemisen aiheuttamia riskejä	Keskitaso
123	Osoo selittää ihmisoikeuksien yleismaailmallisen, luovuttamattoman ja jakamattoman luonteen	
124	Osoo arvioida kriittisesti ihmisoikeuksien, demokratian, rauhan ja turvallisuuden suhdetta globalisoituneessa maailmassa	
125	Osoo arvioida kriittisesti ihmisoikeusrikkomusten juurisyitä, kuten stereotyyppien ja ennakkoluulojen roolia ihmisoikeusrikkomuksiin johtavissa prosesseissa	

126	Osaa selittää, miksi on vaarallista yleistää yksilön käyttäytymisen koskemaan koko kulttuuria	Keskitaso
127	Osaa arvioida kriittisesti uskonnollisia symboleita, rituaaleja ja kielenkäyttötapoja	
128	Pystyy kuvaamaan propagandan vaikutuksia nykymaailmassa	
129	Osaa selittää, miten ihmiset voivat suojautua propagandalta	
130	Pystyy kuvaamaan niitä moninaisia tapoja, joilla kansalaiset voivat vaikuttaa politiikkaan	Edistynyt
131	Osaa arvioida kriittisesti ihmisoikeusviitekehyksen kehittyvää luonnetta ja meneillään olevaa ihmisoikeuskehitystä eri puolilla maailmaa	
132	Osaa selittää, ettei ole olemassa mitään kulttuuriryhmiä, joilla olisi pysyviä sille kuuluvia ominaisuuksia	
133	Osaa selittää, miksi kaikki uskonnolliset ryhmät ovat jatkuvassa kehitys- ja muutostilassa	
134	Osaa arvioida kriittisesti sitä, miten historiaa usein esitetään ja opetetaan etnosentrisestä näkökulmasta	
135	Osaa selittää, mikä on kansantalous ja miten taloudelliset ja rahoitusprosessit vaikuttavat yhteiskunnan toimintaan	

II luku -

Kaikki validoidut kuvaajat

Tämä on kaikista konkreettisissa opetustilanteissa validoiduista kriteerikuvauksista muodostettu tietopankki. Perus- ja keskitason tai keski- ja edistyneen tason väliin asettuvat kuvaukset on merkitty taulukoihin tunnuksilla BI ja IA. III luvussa on kattavat tiedot siitä, miten kuvaajat kehitettiin ja testattiin.

ARVOT

1. Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien arvostaminen

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
101	1	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että ihmisoikeuksia pitää aina edistää ja kunnioittaa	Perustaso
102	2	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että yhteiskunnan pitää kunnioittaa ja suojella lasten erityisoikeuksia	Perustaso
103		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että jokaisen tulee tunnustaa kaikkien ihmisten perusoikeudet	Perustaso
104	3	Puolustaa kantaa, jonka mukaan kukaan ei saa joutua kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
105	4	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että kaikkien julkisten instituutioiden tulee kunnioittaa ja suojella ihmisarvoa ja toteuttaa niitä	Keskitaso
106		Puolustaa näkemystä, että ihmisoikeudet ovat tarpeen, jotta jokainen ihminen voi elää arvokkaasti	Keskitaso
107	5	Puolustaa näkemystä, jonka mukaan ihmisten vangittuna ja rajoitusten kohteena oleminen ei tarkoita sitä, etteivät he ansaitsisi samaa kunnioitusta ja ihmisarvoa kuin muutkin.	Edistynyt
108	6	Ilmaisee näkemyksen, jonka mukaan kaikkien lakien tulee olla yhdenmukaisia kansainvälisten ihmisoikeusnormien ja -standardien kanssa.	Edistynyt
109		Puolustaa näkemystä, että jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes syyllisyys on lain mukaan näytetty.	Edistynyt

2. Kulttuurisen moninaisuuden arvostaminen

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
201	7	Edistää näkemystä, että meidän tulee suvaita muiden yhteiskunnan jäsenten eri uskomuksia.	Perustaso
202	8	Edistää näkemystä, että on aina pyrittävä yhteisymmärrykseen ja merkitykselliseen vuoropuheluun toisiaan erilaisina pitävien ihmisten ja ryhmien välillä	Perustaso
203		Esittää syitä sen puolesta, että eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten välistä kommunikaatiota ja vuoropuhelua pitää edistää.	BI
204	9	Esittää kantanaan, että yhteiskunnan kulttuurista moninaisuutta tulee arvostettava	Keskitaso
205		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että ihmisten on yritettävä oppia toinen toisistaan sekä omaa että toisten taustaa koskevan ymmärryksen syventämiseksi	IA
206	10	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että kulttuurienvälistä vuoropuhelua tulee käyttää erilaisten identiteettiemme ja kulttuuri-taustojemme tunnustamiseen	Edistynyt
207	11	Esittää syitä sen puolesta, että kulttuurienvälistä vuoropuhelua tulee käyttää kunnioituksen ja "yhdessä elämisen" kulttuurin luomiseen	Edistynyt

3. Demokratian, oikeusjärjestyksen, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja oikeusvaltion arvostaminen

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
301	12	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että koulujen tulee opettaa oppilaille, mitä on demokratia ja demokraattisena kansalaisena toimiminen	Perustaso
302	13	Esittää kantanaan, että lain tulee kohdella kaikkia kansalaisia yhdenvertaisesti ja puolueettomasti	Perustaso
303	14	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että lakeja on aina sovellettava ja toimeenpantava oikeudenmukaisesti	Perustaso
304		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että oikeudenmukaisia lakeja on aina sovellettava ja noudatettava	Perustaso
305	15	Esittää näkemyksiä sen puolesta, että demokraattisten vaalien tulee aina olla vapaat ja oikeudenmukaiset sekä kansainvälisten standardien ja kansallisen lainsäädännön mukaiset ja vapaat vilpistä.	Keskitaso
306	16	Esittää kantanaan, että kun julkinen viranomaiskäyttää valtaansa, hän ei saa käyttää valtaansa väärin ja ylittää omien laillisten valtuuksiensa rajoja	Keskitaso
307	17	Ilmaisee tukensa kannalle, että kaikkien on voitava käydä oikeutta siten, ettei mahdollisuutta asiansa oikeuteen viemiseen evätä siksi, että se on liian kallista, vaivalloista tai monimutkaista	Keskitaso
308		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että demokratiaa on aina suojeltava ja kunnioitettava yhteiskunnassa tapahtuvan yhteistyön oleellisena perustana	Keskitaso
309		Esittää kantanaan, että julkista valtaa käyttävien viranomaisten on noudatettava lakia ja oikeuden päätöksiä	Keskitaso
310		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että viranomaisten ja tuomarien ei pidä ennakkoluulon tai korruption takia kohdella yksilöä tai ryhmää eri tavoin kuin muita	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
311		Esittää näkemyksiä sen puolesta, että viranomaisten ja tuomareiden tulee kohdella kaikkia yhdenvertaisesti lain mukaisesti ja että samanlaisia tapauksia tulee ratkaista samoin perustein	Keskitaso
312		Esittää kantanaan, että lait koskevat kaikkia kansalaisia ja instituutioita ja kaikilla on lainmukainen vastuu	IA
313		Esittää kantanaan, että juridisen järjestelmän on oltava läpinäkyvä selkeine lakeineen, joista kaikki saavat vapaasti ja helposti tiedon	IA
314		Esittää kantanaan, että itsenäisen ja puolueettoman oikeuslaitoksen tulee suojella kansalaisia valtion, järjestöjen ja yksilöiden harjoittamalta mielivaltaiselta vallankäytöltä	IA
315		Esittää kantanaan, että julkiset päätökset tulee aina tehdä ja toimeenpanna lakien ja asetusten mukaisesti	IA
316		Esittää kantanaan, että vaaleissa valittujen ja kansalle tulosvastuussa olevien ihmisten tulee valvoa lain valmistelua	IA
317		Esittää kantanaan, että kaikkia korruptio- muotoja on ehkäistävä ja vastustettava tehokkain keinoin	IA
318	18	Ilmaisee tukensa kannalle, että niiden, joille on uskottu lainsäädäntövalta, tulee toimia lain ja asianmukaisen perustuslaillisen valvonnan alaisina	Edistynyt
319	19	Ilmaisee kantanaan, että kansalaisille tulee antaa tietoa julkisista menettelyistä ja niiden toteuttamisesta	Edistynyt
320	20	Esittää syitä sen puolesta, että julkishallinnon kansalaisoikeuksia rajoittavien toimia vastaan tulee olla tehokkaita puuttumiskeinoja	Edistynyt
321		Esittää syitä sen puolesta, että on oltava tehokkaita keinoja puuttua julkishallinnon kansalaisoikeuksia rajoittaviin toimiin	Edistynyt

Asenteet

4. Kulttuurista toiseutta koskeva avoimuus

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
401	21	Osoittaa olevansa kiinnostunut oppimaan toisten ihmisten uskomuksista, arvoista, perinteistä ja maailmankuvista	Perustaso
402	22	Ilmaisee olevansa kiinnostunut matkustamaan muihin maihin	Perustaso
403		Käyttää hyväkseen mahdollisuutta tavata uusia ihmisiä	BI
404	23	Ilmaisee uteliaisuutta toisten uskomuksia ja tulkintoja sekä muita kulttuurisia suuntautumisia ja taustoja kohtaan	Keskitaso
405	24	Ilmaisee arvostavansa mahdollisuutta hankkia kokemuksia muista kulttuureista	Keskitaso
406		Osoittaa olevansa kiinnostunut työskentelemään muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa	IA
407		Käy mielellään keskustelua ihmisten kanssa, joiden ajatukset ja arvot poikkeavat hänen omistaan	IA
408		Osoittaa halua samastua toisiin erilaisina pidettyihin ihmisiin	IA
409	25	Etsii ja pitää tervetulleina mahdollisuuksia tavata muita, joilla on eri arvot, tavat ja käyttäytymistavat.	Edistynyt
410	26	Hakeutuu muiden ihmisten yhteyteen oppiakseen heidän kulttuuristaan.	Edistynyt

5. Kunnioitus

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
501	27	Antaa muille tilaa ilmaista itseään	Perustaso
502	28	Ilmaisee kunnioittavansa muita yhdenvertaisina ihmisinä	Perustaso
503		Ilmaisee kunnioittavansa muita mielipiteitä, maailmankuvia ja elämäntapoja, elleivät ne loukkaa ihmisoikeuksia	Perustaso
504	29	Kohtelee kaikkia ihmisiä kunnioittavasti heidän kulttuuritaustastaan riippumatta	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
505	30	Ilmaisee kunnioittavansa eri sosioekonomisesta taustasta tulevia ihmisiä.	Keskitaso
506		Ilmaisee kunnioittavaa asennetta muiden ihmisten omaksumia käsityksiä, elämän- ja muita tapoja kohtaan, elleivät ne loukkaa ihmisoikeuksia	Keskitaso
507		Ilmaisee kunnioittavansa muita mielipiteitä ja ajatuksia, elleivät ne riko ihmisoikeuksia	Keskitaso
508		Ilmaisee kunnioittavia asenteita itsestään poikkeavia ihmisiä kohtaan	Keskitaso
509		Ilmaisee kunnioittavansa toisia ihmisiä perustuen ajatukseen, että kaikilla on ihmisarvo ja ihmisoikeudet	Keskitaso
510		Ilmaisee kunnioittavansa sukupuolten eroja	Keskitaso
511	31	Ilmaisee kunnioittavansa uskonnollisia eroja	Edistynyt
512	32	Ilmaisee kunnioittavansa ihmisiä, joilla on erilaiset poliittiset mielipiteet	Edistynyt

6. Yhteisöllisyys

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
601	33	Ilmaisee halukkuutta tehdä yhteistyötä muiden kanssa	Perustaso
602	34	Tekee yhteistyötä toisten kanssa yhteisten etujen ajamisessa	Perustaso
603		Ilmaisee olevansa valmis antamaan panoksensa yhteisön muiden ihmisten tilanteen parantamiseksi	BI
604		Ilmaisee olevansa valmis osallistumaan kollektiiviseen päätöksentekoon	BI
605	35	Ilmaisee sitoutuvansa siihen, ettei jää sivustaseuraajaksi, kun toisten arvoa ja oikeuksia loukataan	Keskitaso
606	36	Keskustelee siitä, mitä voidaan tehdä, jotta yhteisössä olisi mukavampaa	Keskitaso
607		Ilmaisee olevansa kiinnostunut yleisistä asioista ja ongelmista	Keskitaso
608		Ilmaisee olevansa halukas tekemään vapaaehtoistyötä yhteisöön kuuluvien ihmisten auttamiseksi	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
609		Ilmaisee hyväksyvänsä yhteisöön kuulumisesta seuraavat velvollisuudet	Keskitaso
610		Ilmaisee olevansa sitoutunut ylläpitämään ja suojelemaan muiden ihmisoikeuksia	Keskitaso
611		Osallistuu aktiivisesti yhteisön asioihin	IA
612		Osallistuu ympäristötoimintaan	IA
613		Osallistuu yhteisön asioita, huolenaiheita ja yhteistä hyvää koskeviin päätöksentekoprosesseihin	IA
614	37	Täyttää aktiivisen kansalaisuuden edellyttämät velvollisuudet ja vastuut paikallisella, kansallisella tai globaalilla tasolla	Edistynyt
615	38	Toimii aktiivisesti pysyäkseen tietoisena kansalaisyhteisöön liittyvissä asioissa	Edistynyt
616		Tukee yhteiskunnallisiin ongelmiin puuttuvia järjestöjä	Edistynyt

7. Vastuu

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
701	39	Osoittaa hyväksyvänsä vastuun omista toimistaan	Perustaso
702	40	Pyytää anteeksi, jos on loukannut toista	Perustaso
703		Katsoo olevansa vastuussa omasta käytöksestään	BI
704	41	Tekee vaaditut työt aikataulussa	Keskitaso
705		Täyttää henkilökohtaiset toisille annetut sitoumukset aikataulussa	Keskitaso
706	42	Osoittaa ottavansa vastuun omista virheistään	Keskitaso
707		Noudattaa määräaikoja	Keskitaso
708		Osoittaa olevansa täsmällinen ja ajoissa	Keskitaso
709		Suorittaa tehtävänsä parhaan kykynsä mukaan	Keskitaso
710	43	Täyttää aina muille annetut sitoumukset	Edistynyt

8. Minäpystyvyys

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
801	44	Ilmaisee uskovansa omaan kykyihinsä ymmärtää asioita	Perustaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
802	45	Ilmaisee uskovansa omiin kykyihinsä viedä loppuun suunnittelemansa toimet	Perustaso
803		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy ratkomaan useimmat ongelmat paneutumalla niihin tarpeellisessa määrin	BI
804		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy saavuttamaan hyviä tuloksia ryhtyessään tehtävään	BI
805		Ilmaisee uskovansa siihen, että vaikeat tilanteet ovat voitettavissa	BI
806		Ilmaisee uskovansa siihen, että pystyy tekemään päämäärän saavuttamisen edellyttämät toimet	BI
807		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy työskentelemään tehokkaasti	BI
808	46	Ilmaisee uskovansa omiin kykyihinsä ylittää esteet päämäärään pyrkiessään	Keskitaso
809	47	Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy halutessaan muuttumaan	Keskitaso
810		Osoittaa luottavansa päätöksentekokykyihinsä	Keskitaso
811		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy ratkomaan uusia haasteita	Keskitaso
812		Ilmaisee uskovansa siihen, että pärjää hyvin muuttuvissa tilanteissa	Keskitaso
813		Ilmaisee uskovansa omaan kykyynsä valita asianmukaiset keinot tehtävän suorittamiseksi	Keskitaso
814		Osoittaa luottavansa omiin kykyihinsä onnistua	Keskitaso
815		Osoittaa luottavansa omiin kykyihinsä onnistua useimmissa tehtävissä, joihin ryhtyy	Keskitaso
816		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy tekemään laadukasta työtä	Keskitaso
817		Uskoo omiin kykyihinsä, vaikka muut kyseenalaistavat niitä	Keskitaso
818		Osoittaa luottavansa siihen, että pärjää omilla kyvyillään pysyä rauhallisena myös kohdatessaan vaikeuksia	IA
819		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy päättämään parhaasta ongelmankäsittelevästä	IA

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
820		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy saavuttamaan elämälleen asettamansa tavoitteet	IA
821		Ilmaisee uskovansa siihen, että on kaiken kaikkiaan hyvin tehokas elämässään	IA
822	48	Osoittaa olevansa varma omista kyvyistään kohdata elämän tuomat haasteet	Edistynyt
823	49	Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy käsittelemään ennakoimattomia tilanteita oman neuvokkuutensa avulla	Edistynyt
824		Osoittaa luottavansa siihen, että pystyy käsittelemään odottamattomia tapahtumia tehokkaasti	Edistynyt

9. Epävarmuuden sietokyky

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
901	50	Tulee hyvin toimeen eri näkökulmia edustavien ihmisten kanssa	Perustaso
902	51	Osoittaa pystyvänsä olemaan tuomitsematta heti muita ihmisiä	Perustaso
903		On myönteisessä vuorovaikutuksessa olematta varma toisen ajatuksista ja tunteista	Perustaso
904		On luontevasti monien erilaisten ihmisten kanssa	Perustaso
905		Ilmaisee olevansa halukas ottamaan huomioon ristiriitaista tai epätäydellistä tietoa ilman, että automaattisesti hylkää sen tai tekee ennenaikaisia johtopäätöksiä	BI
906		Tunnistaa monitulkintaiset tilanteet	BI
907		Ottaa vastaan tehtävän, joka edellyttää tuntemattomien tai epätavallisten olosuhteiden käsittelyä	BI
908		Hakeutuu keskusteluihin ihmisten kanssa, joiden ajatukset ja arvot poikkeavat hänen omistaan	BI
909	52	Suhtautuu vaivattomasti uusiin tilanteisiin	Keskitaso
910	53	Käsittelee epävarmuutta myönteisesti ja rakentavasti	Keskitaso
911	54	Toimii hyvin arvaamattomissa olosuhteissa	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
912		Pystyy toimimaan monitulkintaisissa tilanteissa	IA
913		Joutuessaan päättämään miten reagoida tietyssä tilanteessa, pystyy toimimaan joustavasti useiden eri kulttuuristen näkökulmien välillä	IA
914		Pystyy ottamaan monitulkintaisten tilanteiden tai ongelmien aiheuttaman haasteen vastaan	IA
915		Ilmaisee hyväksyvänsä epäselvyyden	IA
916		Ilmaisee halukkuutensa sietää epävarmuutta	IA
917		Pystyy luontevasti kohtaamaan itselleen vieraita asioita	IA
918	55	Ilmaisee halua omien ajatustensa ja arvojensa haastamiseen	Edistynyt
919	56	Nauttii monimutkaisten ongelmien muodostaman haasteen kohtaamisesta	Edistynyt
920	57	Ilmaisee nauttivansa monimutkaisten tilanteiden selvittämisestä	Edistynyt
921		Pystyy luontevasti käsittelemään monitulkintaisia tilanteita	Edistynyt

Taidot

10. Itsenäiset oppimistaidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1001	58	Osoittaa kykenevänsä tunnistamaan oppimismahdollisuuksia (esim. muut ihmiset, kirjat, Internet)	Perustaso
1002	59	Hakee uutta tietoa koskevaa lisäselvitystä tarvittaessa muilta	Perustaso
1003		Suoriutuu oppimistehtävistä itsenäisesti	Perustaso
1004		Tunnistaa sen, mitä entuudestaan tietää ja ei tiedä	Perustaso
1005		Osa itsenäisesti tunnistaa omassa tiedossaan olevat aukot	BI
1006		Osa tunnistaa asiaankuuluvat tietolähteet oppimistehtävästä suoriutuakseen	BI
1007		Osa koota tietoa tehokkaasti käyttämällä monia eri tekniikoita ja lähteitä	BI

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1008		Käyttää tehokkaasti asianmukaisia välineitä ja tietotekniikkaa löytääkseen uutta tietoa	BI
1009		Osoittaa kykenevänsä etsimään tietoa itsenäisesti	BI
1010		Etsii tietoa monista eri lähteistä	BI
1011		Ilmaisee halua oppia uusia asioita itsenäisesti	BI
1012		Kehittelee omia ideoita tietoja keräämällä	BI
1013	60	Pystyy oppimaan uusia asioita ilman suurempaa valvontaa	Keskitaso
1014	61	Osaa arvioida oman työnsä laatua	Keskitaso
1015		Pystyy löytämään oleellista tietoa omien opiskelutarpeidensa tai kiinnostuksen kohteidensa näkökulmasta	Keskitaso
1016		Osaa käyttää tietotekniikkaa tehokkaasti tiedon etsimisessä, tutkimisessa, järjestämisessä ja yhdistämisessä	Keskitaso
1017		Pystyy yhdistämään eri oppiaineiden/ opiskelualueiden tietoa	Keskitaso
1018		Osaa itsenäisesti valita oppimateriaaleja, resursseja ja toimintoja	IA
1019		Pystyy seuraamaan omaa edistymistään omien oppimispäämääriensä saavuttamisessa	IA
1020		Etsii uusia oppimismahdollisuuksia	IA
1021		Lukee uuden aineiston uudelleen varmistuakseen sen kunnollisesta ymmärtämisestä	IA
1022	62	Osaa valita saatavilla olevista tietolähteistä tai neuvoista luotettavimmat	Edistynyt
1023	63	Osoittaa kykenevänsä seuraamaan, määrittelemään ja priorisoimaan tehtäviä ja saattamaan ne päätökseen ilman ulkopuolista valvontaa	Edistynyt
1024		Hallitsee omaa ajankäyttöään tehokkaasti omien oppimispäämääriensä saavuttamiseksi	Edistynyt
1025		Osaa itsenäisesti arvioida tietolähteiden tai neuvojen luotettavuutta	Edistynyt
1026		Seuraa omaa uuden tiedon oppimisprosessiaan	Edistynyt

11. Analyttisen ja kriittisen ajattelun taidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1101	64	Tunnistaa samankaltaisuuksia ja eroja uuden tiedon ja entuudestaan tiedossa olevan välillä	Perustaso
1102	65	Käyttää näyttöä mielipiteittensä tukena	Perustaso
1103		Osa tehdä johtopäätöksiä tiettyä väitettä analysoimalla	Perustaso
1104		Pystyy analysoimaan tilannetta ennen valinnan tekemistä	Perustaso
1105		Osa tehdä johtopäätöksiä tietoa analysoimalla	Perustaso
1106		Pystyy ratkomaan ongelmia loogisesti	Perustaso
1107		Pystyy vertaamaan eri ajatuksia tiettyä aihetta pohtiessaan	Perustaso
1108		Osa erottaa tosiseikat ja mielipiteet	BI
1109		Osa liittää väittämät ja tiedot toisiinsa	BI
1110		Osa tehdä arvioita näytön ja kokemuksen perusteella	BI
1111		Pystyy analysoimaan vaihtoehtoisia näkökulmia	BI
1112		Käyttää useampia tietolähteitä ennen päätöksentekoa	BI
1113		Osa käyttää useampia tietolähteitä ennen päätöksentekoa	BI
1114		Ongelman kohdatessaan yrittää päätellä sen aiheuttaneen syyn	BI
1115		Pystyy arvioimaan asioiden etenemistä entisten kokemusten kriittisen pohdinnan valossa	BI
1116		Pystyy luomaan loogisen ja perustellun käsityksen tietyn tulkinnan tueksi tai sitä vastaan	BI
1117		Osa arvioida perusteluja, väitteitä ja näkemyksiä	BI
1118		Pystyy tunnistamaan analysoitavissa aineistoissa olevia loogisia suhteita	BI
1119	66	Osa arvioida eri mielipiteisiin liittyviä riskejä	Keskitaso
1120	67	Osoittaa pohtivansa käyttämänsä tiedon paikkansapitävyyttä	Keskitaso
1121		Pystyy analysoimaan näyttöä tiettyä väittämää arvioidessaan	Keskitaso
1122		Osa arvioida muissa kulttuureissa olevia erilaisia näkökulmia, tuotoksia tai käytäntöjä	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1123		Osaa päätellä, ovatko analysoitavat aineistot asianmukaisia tai hyödyllisiä	Keskitaso
1124		Osaa arvioida tietoa kriittisesti	Keskitaso
1125		Osaa päätellä, ovatko analysoitavat aineistot vakuuttavia	Keskitaso
1126		Osaa erottaa asiaankuuluvat ja asiaankuulumattomat tiedot ja näytöt toisistaan	Keskitaso
1127		Osoittaa ottavansa tietyn valinnan riskit ja/tai edut huomioon ennen päätöksentekoa	Keskitaso
1128		Osaa analysoida aineistoja loogisesti tai järjestelmällisesti	IA
1129		Pystyy asettamaan vaihtoehdot tärkeysjärjestykseen ennen päätöksentekoa	IA
1130		Perustaa päätöksenteon vakuuttavaan näyttöön	IA
1131		Pystyy tekemään kustannus-hyöty-analyyseja eri vaihtoehtojen välillä	IA
1132		Pystyy analysoimaan kaiken eri vaihtoehtoja koskevan tiedon ennen päätöksentekoa	IA
1133		Osoittaa tarkkuutta tiedon analysoinnissa ja arvioinnissa	IA
1134		Osaa tunnistaa analysoitavina olevissa aineistoissa olevia syy-seuraussuhteita	IA
1135		Osaa päätellä ovatko analysoitavat aineistot todenmukaisia, tarkkoja tai luotettavia	IA
1136		Osaa arvioida kriittisesti niiden toimia, joiden vastuulla on kunnioittaa, edistää ja toteuttaa ihmisoikeuksia	IA
1137		Pystyy tarkastelemaan kunkin mahdollisen ongelmanratkaisuvaihtoehdon tuloksia	IA
1138		Osaa käyttää eri päättelytapoja (induktiivinen, deduktiivinen) tarpeen mukaan	IA
1139	68	Osaa tunnistaa analysoitavina olevissa aineistoissa olevia ristiriitaisuuksia, epäjohdonmukaisuuksia tai eroavuuksia	Edistynyt
1140	69	Osaa käyttää päätelmien teossa yksitulkintaisia ja yksilöitävissä olevia kriteerejä, periaatteita tai arvoja	Edistynyt

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1141		Osaa analysoida mediassa (esim. sanomalehdet, TV) propagandaa, stereotyyppioita, suvaitsemattomuutta ja vihapuhetta viljelevien ihmisten motiiveja	Edistynyt
1142		Pystyy tekemään järjestelmällisen ja yhdenmukaisen yhteenvedon analyysin tuloksista pyrkiessään loogisiin ja perusteltuihin johtopäätöksiin	Edistynyt
1143		Ratkaistessaan ongelmaa pohtii kaikkia sen osatekijöitä ennen kuin päättää, mitä tulee tehdä	Edistynyt
1144		Pystyy luomaan uusia synteesejä tarkastelun kohteena olleista osatekijöistä	Edistynyt
1145		Pystyy analysoimaan, miten kokonaisuuden osat vaikuttavat toisiinsa kokonaistuloksen tuottamisessa	Edistynyt
1146		Osaa arvioida sekä lyhyen että pitkän aikavälin näkökulmia	Edistynyt
1147		Osaa arvioida aineistojen perustalla olevia ennakkokäsityksiä ja oletuksia	Edistynyt

12. Kuuntelu- ja havainnointitaidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1201	70	Kuuntelee tarkasti poikkeavia mielipiteitä	Perustaso
1202	71	Kuuntelee muita tarkkaavaisesti	Perustaso
1203		Kuuntelee muita aktiivisesti	Perustaso
1204		Kiinnittää huomiota paitsi itse sanomaan, myös tapaan, jolla se sanotaan	BI
1205		Muistaa yksityiskohtia muiden ihmisten käyttäytymisestä	BI
1206		Kiinnittää huomiota muiden ihmisten käyttäytymiseen	BI
1207	72	Seuraa puhujien ilmeitä ja kehonkieltä pyrkiessään ymmärtämään heidän sanomansa merkityksen	Keskitaso
1208	73	Pystyy kuuntelemaan tehokkaasti tulkitakseen toisen tarkoituksia ja aikomuksia	Keskitaso
1209		Seuraa muiden kehonkieltä ymmärtääkseen, mitä he yrittävät sanoa	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1210		Tullessaan uutena jäsenenä ryhmään, jonka jäsenet ovat toisesta maasta tai kulttuurista, yrittää havainnoimalla saada selville ryhmän toimintatavat	IA
1211		Tekee päätelmiä eri äidinkieltä puhuvien kielellisistä tavoista ja käytänteistä (esim. pyynnöt, anteeksipyyntöt, valitukset) havainnoimalla tarkasti eri tilanteita	IA
1212		Käyttää muiden ei-kielellisiä vihjeitä hyväkseen tunnistaakseen heidän sanomatta jäävät ajatukset tai huolenaiheet	IA
1213	74	Kiinnittää huomiota siihen, mitä toiset antavat ymmärtää vaikeivat sitä sano	Edistynyt
1214	75	Huomaa, miten muista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset reagoivat eri tavoin samoihin tilanteisiin	Edistynyt
1215		Havainnoi huolellisesti eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten käyttäytymistä	Edistynyt

13. Empatia

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1301	76	Osa tunnistaa kumppanin avuntarpeen	Perustaso
1302	77	Osoittaa myötätuntoa näkemistään muille ihmisille tapahtuvista ikävistä asioista	Perustaso
1303		Osoittaa myötätuntoa epäoikeudenmukaisesti kohdelluille ihmisille	Perustaso
1304		Osoittaa myötätuntoa ihmisille, joilla on ongelmia	Perustaso
1305		Osoittaa myötätuntoa toiselle, joka on loukkaantunut tai suuttunut	Perustaso
1306		Tunnistaa toisten ärtymyksen	Perustaso
1307		Osa tunnistaa itseensä kohdistuvan ärtymyksen toisessa	Perustaso
1308		Kiinnittää huomiota toisten ihmisten tunnetiloihin	BI
1309		Osa kuvata toisissa tunnistamiaan tunnetiloja	BI
1310		Harmistuu nähdessään jotakuta kohdeltavan huonosti	BI

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1311		Osoittaa sympatiaa toisten ihmisten epäonnen takia	BI
1312		Osa selittää, miksi joku suuttuu	BI
1313	78	Pyrkii ymmärtämään ystäviään paremmin kuvittelemalla, miltä asiat näyttävät heidän näkökulmastaan	Keskitaso
1314	79	Ottaa muiden ihmisten tunnetilat huomioon päätöksiä tehdessään	Keskitaso
1315		Osa kuvata tarkasti muiden ihmisten tunteita, tunnetiloja ja tarpeita	Keskitaso
1316		Toisten kanssa puhuessaan yrittää ymmärtää heidän tunnetilojaan	Keskitaso
1317		Osoittaa pystyvänsä asettumaan epämuukavassa tilanteessa olevien ihmisten asemaan	Keskitaso
1318		Ilmaisee huolta niistä, joita käytetään hyväksi	Keskitaso
1319		Osoittaa pystyvänsä kuvaamaan toisten tunnetiloja	Keskitaso
1320		Osoittaa myötätuntoa itseään vähemmän onnekkaita ihmisiä kohtaan	Keskitaso
1321		Osoittaa myötätuntoa niitä kohtaan, joilla ei ole ystäviä	Keskitaso
1322		Pystyy tunnistamaan sen, jos joku tarvitsee lohtua ja henkistä tukea, vaikkei asianomainen näyttäisikään sitä avoimesti	IA
1323		Harmistuu nähdessään, että joku jätetään ryhmän ulkopuolelle	IA
1324		Tulee surulliseksi tai huolestuu niistä, jotka ovat harmissaan tai vihaisia	IA
1325	80	Ilmaisee jakavansa muissa maissa olevien ihmisten ilot ja surut heitä ajatellessaan	Edistynyt
1326	81	Tunnistaa tarkasti toisten tunnetilat, vaikkeivät nämä haluaisi niitä näyttää	Edistynyt
1327		Osa kuvata toisten erityisiä huolenaiheita	Edistynyt

14. Joustavuus ja sopeutumiskyky

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1401	82	Muuttaa mielipidettään, jos rationaaliset syyt-osoittavat sen olevan tarpeen	Perustaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1402	83	Pystyy muuttamaan tekemiään päätöksiä, jos niiden seuraukset osoittavat sen olevan tarpeen	Perustaso
1403		Mukauttaa työskentelytapaansa tarvittaessa	Perustaso
1404		Mukauttaa vuorovaikutustyyliään tehokkaammaksi tarvittaessa	Perustaso
1405		Muuttaa tapaansa selittää jotain ajatusta, jos tilanne sitä vaatii	Perustaso
1406		Sopeuttaa käyttäytymisensä uuteen tilanteeseen ottaen huomioon aiemmista tilanteista opitun	Perustaso
1407		Muuttaa ajattelutapaansa nähdessään ongelmia asioiden nykytilassa	BI
1408		Sopeutuu uusiin tilanteisiin hankkimalla uutta tietoa	BI
1409		Sopeutuu hyvin uusiin ihmisiin	BI
1410		Sopeuttaa suunnitelmia reagoiden muuttuneisiin olosuhteisiin	BI
1411		Ongelman kohdatessaan kokeilee muita tapoja sen ratkaisemiseksi	BI
1412		Muuttaa omia toimiaan päämäärän saavuttamiseksi, jos jokin ei mene suunnitelmien mukaisesti	BI
1413	84	Sopeutuu uusiin tilanteisiin käyttämällä uutta taitoa	Keskitaso
1414	85	Sopeutuu uusiin tilanteisiin soveltamalla tietoa eri tavalla	Keskitaso
1415		Muuttaa omaa tapaansa tehdä asioita uusien oivallusten valossa	Keskitaso
1416		Osoittaa kykenevänsä suhtautumaan joustavasti ja sopeutumaan uusiin ihmisiin, paikkoihin ja tilanteisiin	Keskitaso
1417		Osoittaa joustavuutta esteitä kohdatessaan	Keskitaso
1418		Osoittaa joustavuutta ollessaan vuorovaikutuksessa muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa	Keskitaso
1419		Pystyy muuttamaan omia oppimisstrategioitaan tarvittaessa	Keskitaso
1420		Sopeutuu helposti uusiin tilanteisiin	Keskitaso
1421		Kohtaa mielellään uusia ja epätavallisia tilanteita	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1422		Mukautuu tehokkaasti muutokseen	Keskitaso
1423		Sopeutuu helposti uusiin kulttuuriympäristöihin	IA
1424		Osoittaa kykenevänsä voittamaan ahdistuksen, huolen ja epävarmuuden tunteen kohdatessaan ja ollessaan vuorovaikutuksessa muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa	IA
1425		Keskustellessaan muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa sopeuttaa heidän kanssaan käyttämänsä kehonkielensä asiallisesti	IA
1426		Sopeutuu hyvin eri vaatimuksiin ja tilanteisiin	IA
1427		Pystyy sovittamaan oman tavanomaisen ajattelutapansa tilanteen ja olosuhteiden mukaan	IA
1428		Pystyy sopeutumaan erilaisiin kulttuuriin tyyleihin ja käyttäytymismalleihin	IA
1429		Hallitsee omia tunteitaan pitämällä asiat oikeissa mittasuhteissa	IA
1430	86	Sopeutuu muiden ryhmien sosiokulttuuriin sovinnastapoihin ollessaan vuorovaikutuksessa niihin kuuluvien kanssa	Edistynyt
1431	87	Pystyy muuttamaan omaa käyttäytymistään sovittaakseen sen muihin kulttuureihin	Edistynyt
1432		On suhteellisen luontevasti muiden kulttuurien piirissä	Edistynyt
1433		Pystyy käyttämään asianmukaisia strategioita toisen maan kulttuuriin sopeutumisessa	Edistynyt

15. Kielelliset, viestinnälliset ja monikielisyyshaidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1501	88	Pystyy ilmaisemaan omia ajatuksiaan ongelmasta	Perustaso
1502	89	Pyytää puhujaa toistamaan sanomansa, jos se jäi epäselväksi	Perustaso
1503		Puhuessaan toisten kanssa yrittää ylläpitää katsekontaktia	Perustaso
1504		Käyttää elekieltä saadakseen tarkoituksensa perille	Perustaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1505		Pystyy saamaan sanottavansa perille	Perustaso
1506		Esittää kysymyksiä ollakseen mukana keskustelussa	BI
1507		Käyttää kehonkieltä vahvistaakseen sanomaansa	BI
1508		Viestii toisille olevansa avoin heidän ajatuksilleen	BI
1509		Saavuttaa hyvän vuorovaikutuksen muiden kanssa viestimällä selvästi	BI
1510		Pystyy tunnistamaan sen, kun kaksi ihmistä yrittää sanoa samaa asiaa eri tavoilla	BI
1511		Löytää usein tavan kiertää viestinnässä olevat ongelmat (esim. eleiden avulla, selventämällä, yksinkertaistamalla)	BI
1512		Käyttää käsiään havainnollistaakseen sitä, mitä yrittää sanoa	BI
1513	90	Esittää kysymyksiä, jotka osoittavat ymmärrystä toisten kannoista	Keskitaso
1514	91	Pystyy omaksumaan eri tapoja ilmaista kohteliaisuutta toisella kielellä	Keskitaso
1515		Pystyy saamaan toiset vakuuttuneiksi ja neuvottelemaan heidän kanssaan	Keskitaso
1516		Varmistuu siitä, että omat viestit ymmärretään siten kuin ne on tarkoitettu	Keskitaso
1517		Pystyy tunnistamaan sen, kun joku kuuntelee, mutta ei kuule mitä hän sanoo	Keskitaso
1518		Kun viestintä on epäselvää, pystyy selventämään sitä tai muutoin käsittelemään sitä jollakin tavalla	Keskitaso
1519		Pystyy sopeuttamaan ja muuttamaan omaa kielellistä ja viestinnällistä käyttäytymistään käyttämällä niitä viestinnällisiä muotoja, jotka ovat sopivia puhekuumppanin kannalta	IA
1520		Osaa viestiä tehokkaasti ja vaikuttavasti monikulttuurisissa tilanteissa	IA
1521		Pystyy varmistamaan ymmärtäneensä toisen sanomisen ennen vastaamista	IA
1522		Muotoilee uudestaan toisen ihmisen sanomisen varmistuakseen ymmärtäneensä sen	IA

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1523		Pystyy hallitsemaan viestintäkatkoksia toistamalla, muotoilemalla uudestaan tai yksinkertaistamalla omaa väärinymmärrettyä viestiään	IA
1524		Pystyy tunnistamaan vähintään yhden toisen yhteisöllisen ryhmän tai kulttuurin eri puhetavat	IA
1525		Osaa esittää selventäviä kysymyksiä asiallisesti ja ymmärtäväisesti tilanteissa, joissa toisen puhujan verbaalisten ja nonverbaalisten viestien välillä näkyy epäjohtonukaisuutta	IA
1526	92	Pystyy toimimaan kielellisenä välittäjänä kulttuurienvälisessä vaihdossa kääntämällä, tulkkamalla tai selittämällä	Edistynyt
1527	93	Pystyy hyvin välttämään kulttuurienvälisiä väärinymmärryksiä	Edistynyt
1528		Pystyy vastaamaan kulttuurienvälisten tilanteiden viestintävaatimukseen käyttämällä yhteistä kieltä toisen kielen ymmärtämiseksi	Edistynyt
1529		Osaa arvioida kriittisesti erilaisia viestinnällisiä konventioita, joita käytetään vähintään yhdessä omasta poikkeavassa yhteisöllisessä ryhmässä tai kulttuurissa	Edistynyt
1530		Hallitsee kielellisesti ja kulttuurisesti vähintään yhtä omasta poikkeavaa kieltä ja kulttuuria	Edistynyt

16. Yhteistyötaidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1601	94	Luo myönteisiä suhteita toisiin ryhmän jäseniin	Perustaso
1602	95	Toimiessaan ryhmän jäsenenä hoitaa oman osansa ryhmän työstä	Perustaso
1603		Osaa työskennellä tehokkaasti ja kunnioittavasti muiden ihmisten kanssa	Perustaso
1604		On hyvä joukkuepelaaja	Perustaso
1605		Osaa työskennellä myönteisesti muiden kanssa	Perustaso
1606		Jakaa ajatuksiaan ja osaamistaan muiden kanssa	Perustaso
1607		Ryhmässä työskennellessään osoittaa arvostusta ja huomioi muut ryhmän jäsenet	BI

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1608		Toimii hyvin toisten kanssa	BI
1609		Ryhmän jäsenenä toimii ryhmäpäätösten tai -toiminnan mukaisesti	BI
1610		Ryhmän jäsenenä osaa ilmaista omia näkemyksiään ja mielipiteitään tehokkaasti toisille ryhmän jäsenille	BI
1611		Tekee tehokasta yhteistyötä muiden kanssa	BI
1612		Ottaa yhteisvastuuta yhteistyössä	BI
1613		Pystyy auttamaan muita näiden työssä tarvittaessa	BI
1614		On aikaansaava tiimin jäsen	BI
1615	96	Edistää yhteisymmärrystä ryhmän päämäärien saavuttamiseksi	Keskitaso
1616	97	Pitää ryhmässä toimiessaan muut jäsenet perillä kaikesta asiaankuuluvasta tai hyödyllisestä tiedosta	Keskitaso
1617		Osaa auttaa uutta jäsentä tulemaan osaksi ryhmää	Keskitaso
1618		Osallistuu tehokkaasti ryhmätapaamisiin	Keskitaso
1619		Jakaa hyödyllistä tietoa/tietämystä ennakoivasti toisten kanssa	Keskitaso
1620		Osallistuu ryhmän toimintaan säännöllisesti	Keskitaso
1621		Työskennellessään ryhmän jäsenenä rohkaisee muita jäseniä ilmaisemaan näkemyksiään ja mielipiteitään	IA
1622		Ottaa erilaisia rooleja ryhmätyössä	IA
1623		Saa muut tuntemaan olonsa rennoksi ongelman ilmaantuessa	IA
1624		Auttaa motivoimaan ja rohkaisee muita osallistumaan ryhmän työhön	IA
1625		Tekee jatkuvasti työtä toisten kanssa päämäärien saavuttamiseksi ja tehtävien suorittamiseksi	IA
1626		Pystyy asettamaan ryhmän päämääriä	IA
1627		Osaa motivoida muita ryhmän jäseniä yhteistyöhön ja auttamaan toisiaan ryhmän päämäärien saavuttamiseksi	IA

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1628		Ryhmän jäsenenä hakee ja hyödyntää muiden ryhmän jäsenten taitoja, ajatuksia ja mielipiteitä	IA
1629	98	Luo yhteisten päämäärien saavuttamiseen tarvittavaa innostusta ryhmän jäsenten keskuudessa	Edistynyt
1630	99	Työskennellessään muiden kanssa tukee toisia näkökulmaeroista riippumatta	Edistynyt
1631		Etsii mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä muiden kanssa	Edistynyt
1632		Nähdessään jotain tekemistä edellyttävää, yrittää saada muita tekemään kanssaan työtä tässä asiassa	Edistynyt
1633		Osa saada muut ryhmän jäsenet jakamaan asiaankuuluvaa ja hyödyllistä tietoaan, kokemustaan ja osaamistaan	Edistynyt
1634		Ottaa muut mukaan toimintasuunnitelmien valmisteluun ja kehittämiseen sitouttaakseen heidät	Edistynyt

17. Konfliktinratkaisutaidot

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1701	100	Pystyy kommunikoimaan kunnioittavasti erimielisten osapuolten kanssa	Perustaso
1702	101	Pystyy tunnistamaan vaihtoehtoja konfliktien ratkaisemiseksi	Perustaso
1703		Tekee muiden kanssa yhteistyötä konfliktien ratkaisemiseksi	Perustaso
1704		Osoittaa kykenevänsä löytämään käytännöllisiä ratkaisuja konflikteihin	BI
1705		Osa kuunnella konfliktin osapuolia ja tunnistaa yhteisiä etuja	BI
1706		Edistää konfliktinratkaisua näyttämällä arvostavansa toisten mielipiteitä	BI
1707		Auttaa muita päättämään erimielisyyksien ratkaisutavoista	BI

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1708		Osaa rohkaista aktiiviseen kuunteluun ja avoimeen keskusteluun tapana ratkaista konflikti	BI
1709		Osaa lähestyä konfliktin osapuolia asiallisesti	BI
1710	102	Pystyy auttamaan muita konfliktien ratkaisussa vahvistamalla näiden ymmärrystä mahdollisista vaihtoehdoista	Keskitaso
1711	103	Osaa rohkaista konfliktien osapuolia kuuntelemaan aktiivisesti toisiaan ja puhumaan ongelmistaan ja huolenaiheistaan	Keskitaso
1712		Löytää konflikteihin kaikkia hyödyttäviä ratkaisuja	Keskitaso
1713		Pystyy edistämään viestintää sellaisten konfliktiosapuolten välillä, jotka eivät ole aiemmin pystyneet ratkomaan erimielisyyksiään	Keskitaso
1714		Osaa käyttää neuvottelutaitoja konfliktien ratkaisemiseksi	Keskitaso
1715		Pystyy auttamaan konfliktin osapuolia löytämään yhteisen lähtökohdan sovun rakentamiseen	Keskitaso
1716	104	Aloittaa säännöllisesti kommunikaation ratkaistakseen ihmisten välisiä konflikteja	Edistynyt
1717	105	Osaa käsitellä tehokkaasti muiden tunnetason stressiä, ahdistusta ja epävarmuutta konfliktitilanteissa	Edistynyt
1718		Osaa ohjata konfliktin osapuolia sopimaan mahdollisimman hyvistä ja kaikkien kannalta hyväksyttävistä ratkaisuisista konfliktiin	Edistynyt
1719		Konfliktinratkaisussa keskittyy johdonmukaisesti käsillä oleviin asiaan kuuluviin seikkoihin ja estää toissijaisia tai asiaankuulumattomia tekijöitä häiritsemästä lopputulosta	Edistynyt
1720		Pystyy hiomaan mahdollisia kompromisseja tai konfliktinratkaisuja	Edistynyt

Tieto ja kriittinen ymmärrys

18. Tieto ja kriittinen itseymmärrys

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1801	106	Osaa kuvata omaa motivaatiotaan	Perustaso
1802	107	Osaa kuvata omien ajatustensa ja tunteittensa vaikutustapoja käyttäytymiseensä	Perustaso
1803		Osaa pohtia kriittisesti omia motiivejaan, tarpeitaan ja päämääriään	BI
1804		Osaa selittää, miten omat henkilökohtaiset piirteet vaikuttavat omaan käyttäytymiseensä eri tilanteissa	BI
1805	108	Osaa pohtia kriittisesti omia arvojaan ja uskomuksiaan	Keskitaso
1806	109	Osaa tarkastella itseään kriittisesti monista eri näkökulmista	Keskitaso
1807		Osaa pohtia kriittisesti omaa kuvaansa muiden silmissä	IA
1808		Osaa kuvata omien ajatustensa ja tunteittensa vaikutusta käyttäytymiseensä	IA
1809		Osaa pohtia kriittisesti omaa maailmankuvaansa	IA
1810	110	Osaa pohtia kriittisesti omia ennakkoluulojaan ja stereotyyppioitaan sekä niiden taustoja	Edistynyt
1811	111	Osaa arvioida kriittisesti omia tunnetilojaan ja tunteitaan monenlaisissa tilanteissa	Edistynyt
1812		Osaa pohtia kriittisesti oman kulttuuritaustansa vaikutusta omaan näkemyksiinsä	Edistynyt
1813		Osaa pohtia kriittisesti omaan kulttuurienväliseen kehitykseensä vaikuttaneita tekijöitä	Edistynyt

19. Tieto ja kriittinen ymmärrys kielestä ja viestinnästä

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1901	112	Osaa selittää, miten äänensävy, katsekontakti ja kehonkieli voivat helpottaa viestintää	Perustaso
1902	113	Osaa kuvata eri viestintätyylien toisiin ihmisiin kohdistuvia yhteisöllisiä vaikutuksia	Keskitaso
1903	114	Osaa selittää, miten sosiaaliset suhteet toisinaan näkyvät keskustelussa käytetyissä kielellisissä muodoissa (esim. tervehdykset, puhuttelutavat, kiroilu)	Keskitaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
1904		Osaa selittää, miten eri kielen muotoja käytetään erilaisissa tilanteissa ja yhteyksissä	Keskitaso
1905		Osaa pohtia kriittisesti sitä, miten eri viestintätyylit saattavat johtaa viestinnän katkeamiseen	Keskitaso
1906		Osaa kuvata erilaisia viestinnällisiä toimintatapoja, joita käytetään vähintään yhdessä omasta poikkeavassa ryhmässä, yhteisössä tai kulttuurissa	Keskitaso
1907		Osaa pohtia kriittisesti sitä, miten eri vastaanottajat saattavat hahmottaa samassa tiedossa eri merkityksiä	Keskitaso
1908		Osaa kuvata joitain vaikutuksia, joita eri kielityyleillä voi olla sosiaalisissa ja työtilanteissa	Keskitaso
1909		Osaa pohtia kriittisesti sitä, miten kulttuurienvälinen viestintä voi vaikuttaa eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten suhteisiin	IA
1910		Osaa pohtia kriittisesti sitä, kuinka ihmisen omat oletukset, ennakkokäsitykset, havainnot, uskomukset ja päätelmät riippuvat hänen puhumastaan kielestä tai kielistä	IA
1911		Osaa pohtia kriittisesti joitain vaikutuksia, joita eri kielityyleillä voi olla sosiaalisissa ja työtilanteissa	IA
1912	115	Osaa selittää, miksi toisista kulttuuritaustoista peräisin olevat ihmiset saattavat käyttää erilaisia mutta omasta näkökulmastaan merkityksellisiä sanallisia tai sanattomia viestintätapoja	Edistynyt
1913	116	Osaa arvioida kriittisesti erilaisia viestinnällisiä toimintatapoja, joita käytetään vähintään yhdessä omasta poikkeavassa yhteisöllisessä ryhmässä tai kulttuurissa	Edistynyt

20A. Poliittikkaa, lakia ja ihmisoikeuksia koskeva tieto ja kriittinen ymmärrys

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2001	117	Osaa selittää perustason poliittisten käsitteiden merkityksen, mm. demokratia, vapaus, kansalaisuus, oikeudet ja velvollisuudet	Perustaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2002	118	Osaa selittää, miksi kaikilla on velvollisuus kunnioittaa toisten ihmisarvoa	Perustaso
2003		Osaa selittää perustason juridisten käsitteiden merkityksen, mm. oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, lakien ja asetusten tarve ja oikeusvaltioperiaate	Perustaso
2004		Osaa pohtia kriittisesti ihmisoikeuskäsitettä	Perustaso
2005		Osaa kuvata valtioiden ihmisoikeuksia koskevat velvollisuudet	BI
2006	123	Osaa selittää ihmisoikeuksien yleismaailmallisen, luovuttamattoman ja jakamattoman luonteen	Keskitaso
2007	124	Osaa arvioida kriittisesti ihmisoikeuksien, demokratian, rauhan ja turvallisuuden suhdetta globalisoituneessa maailmassa	Keskitaso
2008	125	Osaa arvioida kriittisesti ihmisoikeusrikkomusten juurisyitä, kuten stereotyyppien ja ennakkoluulojen roolia ihmisoikeusrikkomuksiin johtavissa prosesseissa	Keskitaso
2009		Osaa pohtia kriittisesti omassa yhteisössään ja yhteiskunnassaan olevia ihmisoikeushaasteita	Keskitaso
2010		Osaa pohtia kriittisesti oman maansa ihmisoikeuskysymyksiä tai -liikkeitä	Keskitaso
2011		Osaa pohtia kriittisesti ihmisoikeuksia arvoviitekehyksenä, jolla on läheinen suhde muihin moraalisiin, eettisiin ja uskonnollisiin arvovakenteisiin	IA
2012	130	Osaa kuvata niitä moninaisia tapoja, joilla kansalaiset voivat vaikuttaa politiikkaan	Edistynyt
2013	131	Osaa arvioida kriittisesti ihmisoikeusviitekehyksen kehittyvää luonnetta ja meneillään olevaa ihmisoikeuskehitystä eri puolilla maailmaa	Edistynyt
2014		Osaa pohtia kriittisesti demokraattisten poliittisten prosessien luonnetta ja tarkoitusta	Edistynyt
2015		Osaa pohtia kriittisesti lain luonnetta ja tarkoitusta	Edistynyt

20B. Tieto ja kriittinen ymmärrys kulttuurista, eri kulttuureista ja uskonnoista

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2016	119	Osaa kuvata toisen kulttuurin perustason kulttuurisia käytäntöjä (esim. ruokatavat, tervehtiminen, ihmisten puhuttelutavat, kohteliaisuus)	Perustaso
2017	120	Osaa arvioida kriittisesti omaa maailmankuvaansa vain yhtenä monista maailmankuvista	Perustaso
2018		Osaa kuvata monia eri kulttuureita, erityisesti niille yhteisiä arvoja, tapoja ja käytäntöjä	Perustaso
2019		Osaa pohtia kriittisesti sitä, miten kulttuurienväliset vuorovaikutukset voivat vaikuttaa tilanteisiin ja tapahtumiin	BI
2020		Osaa kuvata eri uskonnollisissa traditioissa olevia yhteisiä ja erilaisia piirteitä	BI
2021	126	Osaa selittää, miksi on vaarallista yleistää yksilön käyttäytymisen tai toimintatavan koskemaan koko kulttuuria	Keskitaso
2022	127	Osaa arvioida kriittisesti uskonnollisia symboleita, rituaaleja ja kielenkäyttötapoja	Keskitaso
2023		Osaa selittää, miksi kaikissa kulttuuriryhmissä on yksilöitä, jotka kyseenalaistavat ja haastavat perinteisiä kulttuurisia merkityksiä	Keskitaso
2024		Osaa pohtia kriittisesti uskontojen ja maallisten vakaumusten roolia yhteiskunnassa ja julkisessa elämässä	Keskitaso
2025		Osaa selittää, miksi kaikki uskonnolliset ryhmät ovat jatkuvassa kehitys- ja muutostilassa	IA
2026		Osaa selittää, miksi kaikki kulttuuriryhmät ovat sisäisesti muuttuvia, moninaisia ja heterogeenisia	IA
2027		Osaa analysoida kulttuurien sisäisten käyttäytymismallien vaihtelevuutta	IA
2028		Osaa analysoida kulttuurienvälisiä käyttäytymismallien vaihtelevuutta	IA
2029		Osaa pohtia kriittisesti sitä, miten kulttuuriryhmien sisäiset valtarakenteet ja syrjintätavat toimivat rajoittaessaan huonossa asemassa olevien ryhmän jäsenten mahdollisuuksia	IA

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2030		Osaa kuvata erityisten uskonnollisten traditioiden historian keskeisiä puolia	IA
2031		Osaa pohtia kriittisesti sitä, että uskontojen henkilökohtaiset ilmenemismuodot ovat todennäköisesti monin tavoin toisenlaisia kuin niiden tavanomaiset oppikirjakuvaukset	IA
2032		Tunnistaa tiettyjen uskonnollisten traditioiden keskeiset tekstit ja opit	IA
2033		Osaa kuvata tiettyjä uskontoja harjoittavien ihmisten uskomusten, arvojen, toimintatapojen ja kokemusten keskeiset piirteet	IA
2034		Osaa pohtia kriittisesti uskovaisten ihmisten uskomuksia, arvoja, harjoittamistapoja ja kokemuksia	IA
2035	132	Osaa selittää, miksei ole olemassa mitään kulttuuriryhmiä, joilla olisi pysyviä sille kuuluvia ominaisuuksia	Edistynyt
2036	133	Osaa selittää, miksi kaikki uskonnolliset ryhmät ovat jatkuvassa kehitys- ja muutostilassa	Edistynyt
2037		Osaa kuvata yksittäisissä uskonnoissa olevien uskomusten ja harjoittamistapojen sisäistä moninaisuutta	Edistynyt

20C. Tieto ja kriittinen ymmärrys historiasta, mediasta, taloudesta, ympäristöstä ja kestävästä kehityksestä

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2038	121	Osaa arvioida yhteiskunnan vaikutusta luontoon, esim. väestönkasvun, väestökehityksen tai resurssienkulutuksen kautta	Perustaso
2039	122	Osaa arvioida kriittisesti ympäristön turmelemisen aiheuttamia riskejä	Perustaso
2040		Osaa pohtia kriittisesti koko maailman ympäristöön liittyvää keskinäistä riippuvuutta	Perustaso
2041		Osaa pohtia kriittisesti kestäväns tulevaisuuden edellyttämiä arvoja, käyttäytymistä ja elämäntapaa	Perustaso
2042		Osaa pohtia kriittisesti tarvetta kuluttaa vastuullisesti	Perustaso
2043		Osaa pohtia kriittisesti tapoja, joilla kansalaiset ja valtiovalta voivat vaikuttaa ympäristön kestäväns kehitykseen	Perustaso

Tunnus	Numero	Kuvaaja	Taso
2044		Osaa pohtia kriittisesti globaalia eriarvoisuutta	Perustaso
2045	128	Osaa kuvata propagandan vaikutuksia nykymaailmassa	Keskitaso
2046	129	Osaa selittää, miten ihmiset voivat suojautua propagandalta	Keskitaso
2047		Osaa selittää, mitä propaganda on	Keskitaso
2048		Osaa selittää, mikä tekee ihmiset alttiiksi propagandalle	Keskitaso
2049	134	Osaa arvioida kriittisesti sitä, miten historiaa usein esitetään ja opetetaan etnosentrisestä näkökulmasta	Edistynyt
2050	135	Osaa selittää, mikä on kansantalous ja miten taloudelliset ja rahoitusprosessit vaikuttavat yhteiskunnan toimintaan	Edistynyt
2051		Osaa pohtia kriittisesti historian virtavaa luonnetta, jatkuvuutta ja sitä, kuinka menneisyyden tulkinnat muuttuvat aikakausista ja kulttuureista toiseen	Edistynyt
2052		Osaa pohtia kriittisesti tiettyjä nykymaailmaa muokanneita historian voimia ja tekijöitä koskevia kertomuksia ja eri näkökulmia	Edistynyt
2053		Osa pohtia kriittisesti sitä, miten kansalaisuuden käsite on kehittynyt eri tavoin eri kulttuureissa ajan myötä	Edistynyt
2054		Osaa kuvailla nykymaailmaa muokanneita historian voimia ja tekijöitä koskevia kertomuksia ja eri näkökulmia	Edistynyt
2055		Osaa pohtia kriittisesti historiantutkimuksen prosesseja	Edistynyt
2056		Osaa pohtia kriittisesti globalisaatioon liittyviä eettisiä kysymyksiä	Edistynyt
2057		Osaa pohtia kriittisesti globaalien maailman taloudellisia riippuvuussuhteita	Edistynyt
2058		Osaa pohtia kriittisesti taloudellisten, yhteiskunnallisten, poliittisten ja ympäristöön liittyvien prosessien välisiä yhteyksiä	Edistynyt
2059		Osa selittää miten henkilökohtaiset valinnat, poliittiset toimet ja kulutusmallit voivat vaikuttaa muissa maailman osissa	Edistynyt

III luku -

Kuvaajien valmistelu-, testaus ja tasoluokitusprosessi

Demokratiaosaamiskompetenssien kuvaajien valmistelussa oli tärkeänä inspiraationlähteenä aiempi Eurooppalaisen kielitaidon viitekehyksen (CEFR) kuvaajien kehitystyö.

CEFR-kuvaajien kehitystyön onnistuneisuuden perusteella päädyttiin käsillä olevan viitekehyksen kohdalla samanlaiseen kuvaajien muotoilu-, testaus- ja tasoluokitusprosessiin. Prosessissa oli useita vaiheita:

1. Kuvaajien muotoilukriteereiden määrittely
2. Alustavan laajan kuvaajaluonnoskokoelman muotoilu
3. Kuvaajien valinta asiantuntijoiden ja opetusalan ammattilaisilta saadun palautteen perusteella
4. Valittujen kuvaajien pilotointi monissa eri opetus- ja kasvatusympäristöissä eri puolilla Eurooppaa
5. Kuvaajien luokittelu eli osaamistasojen mukaan

Kuvaajien muotoilukriteereiden määrittely

CEFR:stä saadun kokemuksen perusteella katsottiin seuraavien kriteerien olevan oleellisia kuvaajien määrittelyssä:

- i. **Tiiviys.** Kuvaajien piti olla mieluiten lyhyitä, ihannetapauksessa korkeintaan 25 sanan pituisia.
- ii. **Myönteisyys.** Kunkin kuvaajan oli ilmaistava kyky myönteisen lausuman muodossa (esim. osaa, ilmaisee, tukee), ei kielteisessä muodossa (esim. ei pysty, ei tee). Näin opettajan olisi mahdollista sanoa ”Kyllä, tämä henkilö osaa tehdä tämän / hänellä on tämä (arvo, asenne, taito, tieto, ymmärrys)” tai ”Ei, tällä henkilöllä ei ole kykyä tehdä tätä / ei ole tätä (arvoa, asennetta, taitoa, tietoa, ymmärrystä)”.
- iii. **Selkeys.** Kuvaajien piti olla läpinäkyviä, niissä ei saanut olla erityissanastoa ja niissä käytetyn kieliopin piti olla suhteellisen yksinkertainen.
- iv. **Itsenäisyys.** Kunkin kuvaajan piti olla itsenäinen ja riippumaton kaikista muista kuvaajista. Kuvaajilla ei toisin sanoen saanut olla merkitystä pelkästään suhteessa toisiin kuvaajiin. Tästä syystä vältettiin käyttämästä samaa ilmaisua moneen kertaan siten, että kokonaisuus muodostettaisiin pelkästään määrittelevää sanaa vaihtelemalla (esim. heikko/kohtuullinen/ hyvä tai muutama/jokunen/ moni/useimmat tai melko yleinen / hyvin yleinen). Silloin eri osiot eivät olisi olleet toisistaan riippumattomia.
- v. **Tarkkuus.** Jokaisen kuvaajan piti myös kuvata konkreettista käyttäytymistä tai saavutuksia, jotka osoittavat, onko asianomaisella hallussa kyseinen arvo/ asenne/taito/tieto/ymmärrys.

Alustavan laajan kuvaajaluonnoskokoelman muotoilu

Alustavaa kuvaajaluonnoskokoelmaa valmisteltaessa käytettiin monenlaisia lähdeaineistoja, muun muassa jo olemassa olevia tasoluokituksia, oppimateriaaleja, tutkimus- ja politiikka-asiakirjoja, joissa on joko asiaankuuluvia luokitustekijöitä tai lyhyitä kuvailevia lausumia, joita voitiin kopioida, muotoilla uudestaan ja käyttää kuvaajina tai saavutuksia koskevin lausumina viitekehysten määrittämien 20 kompetenssien kuvaamisessa. Tässä tehtävässä käytettiin yhteensä 98 lähdedokumenttia. Osa niistä ei soveltunut kuvaajien suoraan lainaamiseen, mutta tarjosivat kuitenkin kompetenssien eri puolista käyttökelpoista tietoa, jota voitiin ottaa huomioon kuvaajia kirjoitettaessa. Niitä käytettiin myös varmistettaessa, että kunkin kompetenssin koko laajuus oli saatu riittävän hyvin katettua kuvaajien avulla. Lähteissä olevat luokittelutekijät ja kuvailevat lausumat kopioitiin ja muotoiltiin uudelleen, jotta saatiin muodostettua lyhyitä itsenäisiä lausumia, joista voitiin ajatella tulevan kuvaajia. Lisäksi kirjoitettiin uusia kuvaajia niille mallissa oleville kompetensseille, joista löydettiin vain suhteellisen vähän luokitustekijöitä tai lausumia. Uusiakin kuvaajia kirjoitettiin tapauksissa, joissa katsottiin, että jo olemassa olleet kuvaajat eivät riittävästi kattaneet yksittäisten kompetenssien tärkeitä puolia.

Näin muotoiltujen mahdollisten kuvaajien määrä oli 2 085. Kaksi yhdessä toimivaa asiantuntijaa kävi niitä sitten kriittisesti läpi suhteessa yllä mainittuihin viiteen kriteeriin. Tämän vaiheen tuloksena valintaprosessiin jäi jäljelle 1 371 kuvaajaa.

Kuvaajien valinta

Viitekehysten kehitystyössä mukana olevien asiantuntijaryhmjäseniä pyydettiin antamaan palautetta jokaisesta 1 371 kuvaaja-aihiosta ja arvioimaan kukin niistä kohdekompetenssia koskevan relevanssin, selkeyden, itsenäisyyden, konkreettisuuden, opetustilanteessa havainnoitavuuden sekä kohdekompetenssin arviointiin liittyvän merkittävyyden kannalta. Tuloksena oli 990 korkean pisteluvun ja asiantuntijaryhmältä myönteistä palautetta saanutta kuvaajaa, jotka pääsivät jatkokon.

Nämä 990 kuvaajaa lähetettiin sitten lisäpalautteen saamiseksi 15 Euroopan maan opetusammattilaisten arvioitaviksi. Tarkoituksessa käytettiin verkkokyselyä, joka oli käytettävissä 10 eri kielellä. Kyselyssä pyydettiin opettajia, kouluttajia ja muita opetus- ja koulutusalan ammattilaisia liittämään kuvaajat asianomaisiin kompetensseihin (sen varmistamiseksi, että jokainen kuvaaja kohdistui yksiselitteisesti vain yhteen kompetenssiin), arvioimaan kuvaajia kolmella kriteerillä (selkeys, konkreettisuus ja havainnoitavuus opetustilanteissa), arvioimaan niiden hyödyllisyyttä eri opetustasoilla sekä antamaan palautetta kuvaajien sanamuodoista. Palautetta saatiin 1 236 opetus- ja kasvatusalan ammattilaiselta, ja seuraavaan aiheeseen eteni 559 korkeimmat arvioinnit saanutta ja tarkoitettuun kompetenssiin liitettyä kuvaajaa.

Kuvaajien pilotointi

Tämän jälkeen 559 valittua kuvaajaa pilotoitiin erilaisissa opetusyhteyksissä oppijoiden parissa. Jotta voitiin täyttää tilastolliset vaatimukset ja pitää otoksen koko hallittavissa sekä varmistua siitä, että kuvaajat olivat oppijoiden näkökulmasta merkityksellisiä, mukaan otettiin vähintään 9-vuotiaita oppijoita.

Pilotoinnilla oli kolme tavoitetta:

1. Validoida kuvaajat konkreettisissa opetustilanteissa.
2. Poistaa kuvaajista ne, joita ei voinut käyttää yhdenmukaisesti käytännössä.
3. Luokitella kuvaajat liittämällä ne osaamistasoihin.

Tätä prosessivaihetta tuki 868 opettajaa 16 maasta. He toimivat eri sosiokulttuurisissa yhteyksissä ja erilaisissa opetus- ja kasvatusjärjestelmissä. Näin maiden opetusalan viranomaisten tukemina opettajille annettiin erityisvalmennusta koulutusworkshopeissa, minkä jälkeen heille annettiin tehtäväksi tarkastaa pienemmän kuvaajamäärään (181-194) asiaankuuluvuus. Tässä tarkoituksessa heitä pyydettiin havainnoimaan yhtä oppijaa asiaankuuluvien erilaisten toimintojen yhteydessä ja käyttämään kuvaajia havainnoinnissa sekä kertomaan, osoittiko oppija kunkin kuvaajan tarkoittamaa tiettyä käyttäytymistä. Opettajien tuli sitten antaa tuloksensa ja palautetta kuvaajien käytön helppoudesta käytännön työssä ja raportoida tiedot monilla eri kielillä saatavissa olevilla verkkolomakkeilla. Kustakin pilotointiin valitusta 559 kuvaajasta saatiin yli 250 vastausta, mikä takasi riittävän vankat ja pätevät tulokset tietojen tilastollisen käsittelyn tarkoituksiin.

Kuvaajien luokittelu eri osaamistasojen mukaan

Saadut tiedot käsiteltiin osiovasteteoriaan perustuvalla menetelmällä (Rasch-analyysi). Analyysin avulla osioita (meidän tapauksessamme kompetenssikuvaajat) voidaan asettaa järjestykseen niiden tiettyyn dimensioon liittyvän vaikeusasteen mukaan (meidän tapauksessamme viitekehysmallin asiaankuuluva kompetenssiosio). Tämä analyysi tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan tehdä päätös (a) siitä, onko yksittäinen kuvaaja sopiva vastaavan kompetenssiosion kannalta (toisin sanoen onko se sopiva juuri ao. kompetenssin kuvaus); (b) osaamistasosta, jota kuvaaja vastaa.

Kuvaajien järjestykseen asettaminen on luonteeltaan herkkä kysymys, johon on suhtauduttava äärimmäisellä tieteellisellä vakavuudella, jotta jatkotyöllä olisi pätevä, luotettava ja hyödyllinen viitepohja. Monikielisillä verkkokyselyillä saatu tieto käsiteltiin erikoisohjelmiston avulla, ja sille tehtiin myös kvalitatiivinen analyysi.

Tuloksena oli se, että 447 kuvaajaa pilotoinnissa mukana olleesta kokonaismäärästä eli 559 kuvaajasta validoitiin käyttökelpoisina. Lisäksi osa niistä voitiin selkeästi liittää yhteen kolmesta osaamistasosta (perus-, keski- ja edistynyt taso), kun taas toiset, valideina pidetyt, osuivat perus- ja keskitason tai keski- ja edistyneen tason välimaastoon.

Validoitujen kuvaajien kokonaismäärästä valittiin tilastollisten tietojen ja kvalitatiivisen analyysin perusteella 135 keskeistä kuvaajaa. Alkuperäisenä tarkoituksena oli löytää kullekin kompetenssille kaksi kuvaajaa jokaiselta kolmelta osaamistasolta. Analyysin perusteella oli kuitenkin tehtävä tähän sääntöön poikkeuksia, jolloin joillekin kompetenssille tuli kolme avainkuvaajaa kullekin tasolle ja lukuisia avainkuvaajia jokaiselle tasolle kohtaan ”tieto ja kriittinen ymmärrys maailmasta” sekä vain yksi validi kuvaaja yhdelle osaamistasolle kolmen kompetenssin kohdalla.

Johtopäätökset

Kehitetyt kuvaajat ovat oleellinen resurssi niille, jotka haluavat käyttää viitekehystä opetustilanteissa, sillä ne operationalisoivat viitekehysmalliin sisältyviä kompetensseja kuvatessaan oppijoiden osoittamaa konkreettista käyttäytymistä.

Kuvaajia voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Ne voivat esimerkiksi toimia työkalupakkina niille, jotka suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat demokratiakulttuurin osaamisen vahvistamiseen tähtääviä oppimistoimintoja ja koulutuksia. Opetus- ja koulutusalan ammattilaisia, jotka haluavat käyttää kuvaajia näihin tarkoituksiin, kehoitetaan lukemaan 3. osan opetussuunnitelmatyötä koskevat I ja II luvut. Kuvaajia voidaan myös käyttää oppijoiden nykyisen osaamistason arviointiin, jolloin voidaan tunnistaa lisäkehitysalueet taikka tukea osaamisen arviointia oppimisjakson jälkeen. Näihin tarkoituksiin kuvaajia käyttöä harkitsevien opetus- ja koulutusalan ammattilaisia kehoitetaan lukemaan 3. osan III luku, joka käsittelee arviointia. Kuvaajien käyttäjien tulisi myös lukea 1. osan VII luku, jossa käsitellään sitä miten kuvaajia pitäisi ja - ennen kaikkea - miten niitä ei pitäisi käyttää.

Kirjallisuutta

Bond T. G. and Fox C. M. (2015), *Applying the Rasch model: fundamental measurement in the human sciences* (3rd edn), Routledge, New York.

Council of Europe (2001), *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment* (CEFR), Cambridge University Press, Cambridge, available at www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, julkaistu 16.12. 2017.

Kennedy D., Hyland A. and Ryan N. (2007), "Writing and using learning outcomes: a practical guide", in Froment E. et al. (eds), *EUA Bologna handbook – Making Bologna work*, Article C 3.4-1, Raabe Verlag, Berlin.

North B. (2000), *The development of a common framework scale of language proficiency*, Peter Lang, New York.

North B. and Schneider G. (1998), "Scaling descriptors for language proficiency scales", *Language Testing* Vol. 15, No. 2, pp. 217-63.

Sales agents for publications of the Council of Europe

Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: + 32 (0)2 231 04 35
Fax: + 32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
c/o Michot Warehouses
Bergense steenweg 77
Chaussée de Mons
BE-1600 SINT PIETERS LEEUW
Tel.: + 32 (0)2 706 52 27
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: + 1 613 745 2665
Fax: + 1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: + 420 2 424 59 204
Fax: + 420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: + 45 77 66 60 00
Fax: + 45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: + 358 (0)9 121 4430
Fax: + 358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilau@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81
Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber
1, rue des Francs-Bourgeois
F-67000 STRASBOURG
Tel.: + 33 (0)3 88 15 78 88
Fax: + 33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: + 47 2 218 8100
Fax: + 47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: + 48 (0)22 509 86 00
Fax: + 48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correios 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
E mail: apoio.clientes@marka.pt
www.marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: + 7 495 739 0971
Fax: + 7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16, chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: + 41 22 366 51 77
Fax: + 41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: + 44 (0)870 600 5522
Fax: + 44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

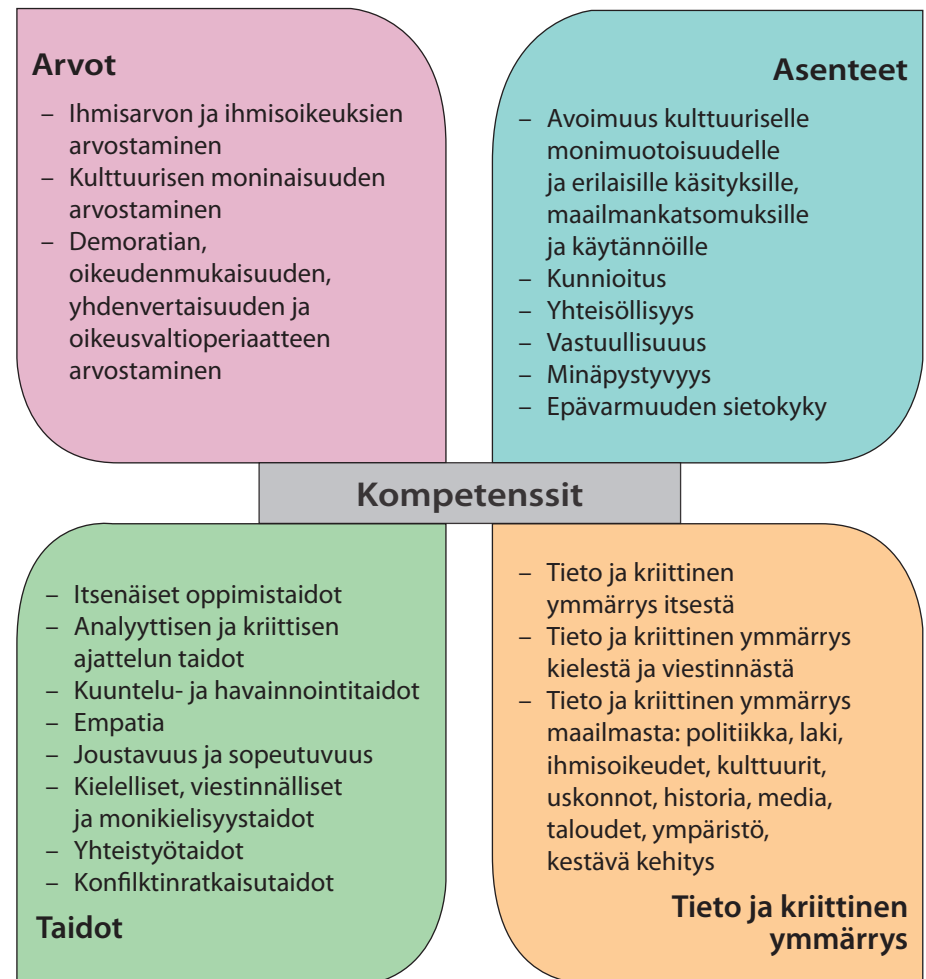
UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: + 1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Kuva 1: Kompetenssimallin 20 kompetenssia

Euroopan neuvosto edistää ja suojelee ihmisarvoja, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta. Vaikka nämä periaatteet ovatkin olleet vuosikymmenien ajan eurooppalaisten yhteiskuntien ja poliittisten järjestelmien kulmakiviä, niitä on jatkuvasti ylläpidettävä ja vaalittava, ei vähiten taloudellisten ja poliittisten kriisien aikoina.

Useimmat ovat yhtä mieltä siitä, että demokratia merkitsee ihmisten itse tai heidän puolestaan harjoitetun hallinnon muotoa ja että se ei voi toimia ilman säännölliset, vapaat ja rehelliset vaalit, enemmistövallan ja hallinnon vastuullisuuden takaavia instituutioita. Nämä instituutiot eivät kuitenkaan voi toimia, elleivät kansalaiset ole itse aktiivisia ja sitoutuneita demokraattisiin arvoihin ja asenteisiin. Kasvatuksella on tässä keskeinen rooli, ja tämä viitekehys tukee koulutusjärjestelmiä demokratiaosaamisen opettamisessa, oppimisessa ja arvioinnissa sekä tarjoaa moniin käytettyihin näkökulmiin yhdenmukaisen painopisteen.

Käsillä olevassa ensimmäisessä osassa on demokratiaosaamisen malli, jonka Euroopan opetusministerit hyväksyivät yksimielisesti huhtikuussa 2016 Brysselissä pidetyssä pysyvässä konferenssissa. Se kertoo myös viitekehysten taustoista, tarjoaa tärkeitä ohjeita sen käytöstä ja esittelee toisessa osassa olevien kuvaajien merkityksen. Lopussa on avainkäsitteiden luettelo. Lisäohjeita viitekehysten käyttöön otosta on kolmannessa osassa.

www.coe.int

Euroopan neuvosto on maanosan johtava ihmisoikeusjärjestö. Sillä on 47 jäsenmaata, joista 28 on Euroopan yhteisön jäseniä. Kaikki Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ovat myös ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion suojaamiseksi tehdyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen allekirjoittajamaita. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin valvoo yleissopimuksen täytäntöönpanoa jäsenmaissa.

**Kolmiosaisen kirjasarjan 2. osa.
Ei myydä erikseen.**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE